

ÖREBROPROJEKTET

Delstudier

29.

TILLBAKADRAGNA SKOLELEVERS ANPASSNING

En uppföljning av en grupp tillbakadragna barn från
årskurs 3 till 9

Marita Hencz
Gunnel Jansson
1974

Psykologiska institutionen
Stockholms universitet

Innehållsförteckning

	sid.
I BAKGRUND	1
A. Tillbakadragna barn - skolans inställning	1
B. Förekomst av tillbakadragenhet	3
C. Tillbakadragna barns anpassning	4
D. Tillbakadragenhet - stabilitet och prognostiskt värde	8
E. Diskussion kring föreliggande problemområde....	9
II UNDERSÖKNINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	12
A. Syfte	12
B. Frågeställningar.....	12
III UNDERSÖKNINGENS UPPLÄGGNING	13
A. Urvalsgrupp	13
B. Bortfall	14
C. Metod	15
1. Gruppindelning efter stabilitet i tillbakadragenhet	15
2. Deskription och prediktion	15
3. Statistisk bearbetning	15
IV VARIABELBESKRIVNING.....	17
1. Översikt av variabler	18
2. Lärarskattningar	19
3. Kamratskattningar	20
4. Självskattning	21
5. Elevenkäter	21
6. Föräldraenkät	23
7. Objektiva test	25
8. Betyg	26

	sid.
V	RESULTAT I Årskurserna 3 och 6 27
	A. Inledning 27
	B. Stabilitet i tillbakadragenhet 27
	C. Bortfall 28
	D. Årskurs 3 28
	E. Årskurs 6 32
	F. Översikt av resultaten i årskurserna 3 och 6 .. 33
VI	RESULTAT II Årskurserna 8 och 9 34
	A. Inledning 34
	B. Resultat 34
	C. Översikt av resultaten i åk 8 och 9..... 43
VII	SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION 45
	A. Sammanfattning 45
	B. Diskussion 49

LITTERATURFÖRTECKNING

Tabeller

Bilagor

Innehållsförteckning

	sid.
I BAKGRUND	1
A. Tillbakadragna barn - skolans inställning	1
B. Förekomst av tillbakadragenhet	3
C. Tillbakadragna barns anpassning	4
D. Tillbakadragenhet - stabilitet och prognostiskt värde	8
E. Diskussion kring föreliggande problemområde ...	9
II UNDERSÖKNINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	12
A. Syfte	12
B. Frågeställningar	12
III UNDERSÖKNINGENS UPPLÄGGNING	13
A. Urvalsgrupp	13
B. Bortfall	14
C. Metod	15
1. Gruppindelning efter stabilitet i tillbakadragenhet	15
2. Deskription och prediktion	15
3. Statistisk bearbetning	15
IV VARIABELBESKRIVNING	17
1. Översikt av variabler	18
2. Lärarskattningar	19
3. Kamratskattningar	20
4. Självskattning	21
5. Elevenkäter	21
6. Föräldraenkät	23
7. Objektiva test	25
8. Betyg	26

Förord

Föreliggande arbete ingår som en delstudie inom Örebroprojektet vid Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet. Detta forskningsprojekt bedrivs med medel från Skolöverstyrelsen.

Örebroprojektet, som berör anpassning, beteende och prestation och påbörjades 1965, är en tvärvetenskaplig longitudinell studie av skolelever i Örebro, födda 1952 och 1955. Dessa elever har följts från årskurs 6 respektive åk 3 i grundskolan. En stor mängd data finns insamlade och föreligger för närvarande upp till gymnasienivå. För en utförlig beskrivning av projektet hänvisas till Magnusson, Dunér & Zetterblom (1974).

Vi har i denna studie, som vill belysa tillbakadragna barns anpassning, utgått från projektets huvudgrupp, som består av alla elever i årskurs 3, födda 1955. Uppföljningsdata från årskurserna 6, 8 och 9 har använts.

I BAKGRUND

I skolan ställs individen inför ett stort antal situationer där hennes förmåga till optimal anpassning i såväl yttre som inre avseende sätts på prov. Skolan med sina krav på prestation och anpassning är stressande och krävande. De enskilda eleverna kan lätt bli utsatta för personliga misslyckanden och frustrationsframkallande situationer. Individerna skiljer sig i fråga om förmåga att möta sådana situationer.

A. Tillbakadragna barn - skolans inställning

De flesta barn klarar av skolans krav utan några observerbara anpassningssvårigheter. Flera undersökningar visar, att när störningar på beteendepланet noteras, kan de oftast klassificeras under någon av de två följande huvudgrupperna:

1. Beteendeproblem, som är mer direkta beteendestörningar med aggressiv och antisocial prägel.
2. Personlighetsproblem, som är av mer indirekt, neutorisk karaktär. (Louttit, 1947; Peterson, 1961; Quay & Quay, 1965; Eysenck, 1965; Robins, 1966; Anthony, 1970.)

Den senare dimensionen ger exempel på symtom, som av lärarna ofta ej blir observerade och betraktade som tecken på bristande anpassning. Så är fallet med tillbakadragenhet, vilken i flera undersökningar beskrivs som ett vanligt beteendeproblem i klassrummet (Hall, 1947; Ross et al., 1965; Beeman, 1968).

Det finns dock relativt få undersökningar som direkt studerat tillbakadragna, blyga barn. I skolan blir antisociala, aggressiva barn lätt uppmärksammade och utsatta för åtgärder. Däremot får tillbakadragna barn, som är allmänt passiva och lugna i sitt yttre beteende föga uppmärksamhet från lärarnas sida. Wickman (1928) konstaterade att lärarnas reaktion mot beteendeproblem berodde på den omedelbara effekten, som ett beteende hade på lärarna själva och deras arbete i klassrummet. Lärarna bedömde tillbakadragenhet bland 50 andra beteendeproblem som ett av de minst allvarliga symtomen indicierande framtida anpassningssvårigheter, vilket helt

var motsatsen till klinikernas bedömning. Även senare års undersökningar bekräftar detta fynd (Walsh & O'Connor, 1968).

Enligt Beilin (1959) var "elementary school" lärare mer oroadade för tillbakadragna tendenser hos eleverna än lärare i "secondary school", som lade större vikt vid problem relaterade till ordningsfrågor och skolrutin i klassrummet. Beilin konstaterade att det förefaller som om kriterier för anpassning och missanpassning skilde sig beroende på elevernas ålder och klassnivå. Även lärarnas kön påverkade deras attityd mot beteendeproblem hos barnen.

Rosenthal och Jacobson (1968) undersökte fenomenet pygmalioneffekt (förväntanseffekt) i klassrummet. I början av skolåret skapades experimentellt förväntningar hos lärarna att en slumpvis utvald elevgrupp skulle öka sin intellektuella prestation under läsåret. Vid en senare jämförelse med en kontrollgrupp antydde resultaten en ökning av IQ för experimentgruppen. På grund av sina resultat hävdar författarna, att eleven i sin prestation förverkligar lärarens förväntningar.

Senare undersökningar av pygmalionfenomenet har lett till varierande resultat och slutsatser. Rosenthal och Jacobsons fynd har i vissa fall bekräftats, men i andra icke. Elashoff och Snow (1971) kritiserar starkt Rosenthal och Jacobsons undersökning; dess planering, reliabilitet och validitet. Efter att ha rekonstruerat detta experiment kom de till slutsatsen, att det inte med säkerhet visar existensen eller omfattningen av förväntanseffekten, men att tillräckligt underlag finns för att motivera vidare forskning på detta område.

Rubovits och Maehr (1971) ansåg att oavsett om förväntanseffekten är verklig eller ej, är det av betydelse att försöka fastställa om lärarens förväntningar påverkar hans/hennes beteende. De prövade hypotesen att förväntningarna påverkar kvaliteten på interaktionen mellan lärare och elev, vilken redan Rosenthal och Jacobson har påpekat som en viktig mellanliggande variabel i pygmalionfenomenet. Lärarens reaktioner var signifikant mer positiva gentemot de elever, som de trodde var de mer begåvade än gentemot de elever, på vilka låga förväntningar angående deras begåvning hade skapats hos lärarna.

Wickman (1928) tog också upp frågan om lärarnas förväntningar, som han ansåg vara av stor betydelse för elevens anpassning till de sociala kraven. Utagerande beteenden tenderar att framkalla en motattack av liknande art från lärarnas sida, medan deras respons på tillbakadragenhet snarare präglas av sympati och en skyddande attityd. Båda reaktionssätten kan förväntas förstärka elevens beteende och detta i sin tur bara ökar de underliggande svårigheterna.

B. Förekomst av tillbakadragenhet

Med anledning av det ovan sagda kan ej den uppfattade förekomsten av tillbakadragenhet tas som en sann illustration av de faktiska förhållandena.

McFarland (1971) refererade till Gleggs och Megsons rapport om 2 800 skolbarn i en industriell population på 18 000. Enligt dem fanns det fler tillbakadragna, depressiva barn än aggressiva, trotsiga och olydiga barn. Resultatet, säger de, talar emot den allmänna uppfattningen att aggressivitet utgör det dominerande beteendeproblemet.

Northway (1944) fann att ca 11 % av 80 undersökta elever, som var minst accepterade av sina jämnåriga, visade tendenser till tillbakadragenhet.

Wickman (1928) noterade att lärarna rapporterade att 35 % av totalt 874 elever i en folkskola visade tecken på blyghet och tillbakadragenhet. För elever, som kunde betraktas som habituellt tillbakadragna var siffran 18 %. Wickman varnar för alltför hastiga slutsatser och konstaterar att när lärarnas uppmärksamhet speciellt riktades mot detta problem blev frekvenserna högre, vilket återigen bekräftar sociala attityders påverkan.

Vad gäller de två ovan nämnda huvudtyperna av beteendestörningar demonstrerar pojkar på alla åldersnivåer mera beteendeproblem och flickor mer personlighetsproblem (Peterson, 1961).

Macfarlane, Allen, Lucile & Honzik (1954) belyser skillnaderna mellan könen. I åldrarna 7-14 år visade i genomsnitt 11 % av pojkarna och 24 % av flickorna tecken på blyghet. Flickornas relativa frekvens var genomgående högre än pojkarnas från 7 till 14 år, med undantag av 12 års ålder, där det ej fanns någon skillnad mellan könen.

Petersons och Macfarlanes resultat avspeglar möjligen de olika rollförväntningar som flickor och pojkar upplever i vår kultur.

C. Tillbakadragna barns anpassning

Relationen mellan individer och skolans sociala system betraktas inom Örebroprojektet ur två huvudaspekter. Den ena aspekten gäller "yttre anpassning" vilket innebär överensstämmelsen mellan individens beteende och de krav, som definierar den roll han innehar i systemet, dvs samhällets grad av tillfredsställelse med individen. Den andra aspekten gäller "inre anpassning" vilket innebär överensstämmelsen mellan å ena sidan individens behov, motiv och värderingar och å andra sidan de belöningar han erhåller genom sitt agerande i rollen, dvs grad av individens upplevda tillfredsställelse. (Magnusson, Dunér och Zetterblom, 1974.) Tillbakadragenhet kan studeras utifrån dessa två aspekter.

Den forskning, som förekommit tycks övervägande utgå från att tillbakadragenhet är ett uttryck för en inre anpassningsstörning, som har olika konsekvenser för individens yttre anpassning. Gränsdragningen mellan dessa två anpassningstyper kan givetvis vara diffus. Man har svårt att komma åt några orsakssamband i denna problematik. I det följande kommer att först diskuteras faktorer som kan tänkas spela en roll i uppkomsten och vidmakthållandet av tillbakadraget beteende.

Många författare anser att självvärdering är ett centralt begrepp för att förstå beteendet. Individens självuppfattning är i grunden en social produkt. Hur individen ser på sig själv, vilken bild av sig själv hon har beror på hur andra ser henne (Mead, 1934). Enligt Sullivans dynamiska syn byggs självsystemet upp tidigt i utvecklingen för att skydda individen mot ångest (Sullivan, 1953). Relationerna till hemmet (föräldrar, syskon) och upplevelser och erfarenheter av lärarna och kamraterna i skolan är av avgörande betydelse för individens självvärdering. Självvärdering kan t ex ses ur tre olika dimensioner, hur man upplever sig själv (det verkliga jaget), hur man skulle vilja vara (idealjaget) och hur man tror sig vara bedömd av omgivningen (spegeljaget) (Magnusson, 1964).

En låg självvärdering innebär svårigheter för individen i anpassningsavseende, och i skolan kan den komma till uttryck i form av olika beteendeproblem. Enligt Sullivan (1953) medför en låg självvärdering social isolering och kontaktsvårigheter.

McCandless (1965) anger en korrelation på 0.56 mellan diskrepansen mellan det verkliga och ideala jaget och frånvaron av symtom på tillbakadragenhet. Positiv korrelation innebär här att ju mindre diskrepansen är desto bättre är anpassningen. Högt självkritiska individer, för vilka gäller stor diskrepans mellan hur de faktiskt upplever sig själva och hur de egentligen skulle vilja vara, är ofta ängsliga, osäkra, cyniska och depressiva. De kan emellertid också visa sig bara ambitiösa och energiska.

Flera empiriska undersökningar har försökt att belysa relationer mellan ångest, självvärdering och kamratförhållanden (så t ex Harowitz, 1962; Wasser, 1971; Kern, 1971). Generellt kan sägas att en realistisk självvärdering tenderar att sammanfalla med lägre ångestbenägenhet och allmänt adekvat socialt fungerande, vilket innefattar popularitet och effektivitet i gruppen.

Enligt Sarason, Davidson, Lighthall, Waite och Ruebush (1960) fungerar ångesten som motiv för många defensiva reaktioner som sedan blir grundläggande determinanter för personlighetens utformning och karakterologiska skillnader i det senare livet. Kagans och Moss (1962) resultat och resonemang, som bygger på en longitudinell undersökning av 89 vita barn, stöder detta. Tendensen att dra sig tillbaka inför situationer, där individen förväntar sig att bli utsatt för socialt tillbakavisande eller frustration (t ex genom att misslyckas i en prestationskrävande uppgift) är en typisk defensiv reaktion för att avvärja och handskas med den ångest som förknippas med dessa situationer. Sarason refererar Langford (1937) enligt vilken de barn, som utvecklade ångestattacker oftast var allvarliga, oroade sig för skolarbetet och för det intryck de gav av sig själva. De var för det mesta rädda och blyga i sina kamratrelationer. Sarason påpekar att manifestationer av ångest ofta dock är svåra att känna igen. Många ängsliga barn är varken speciellt utagerande eller extremt blyga, hämmade och tillbakadragna (Sarason, 1960).

I Crafoords (1972) undersökning inom Örebroprojektet angående 15-åriga flickors symtombelastning erhöles mot förväntan inga signifikanta skillnader mellan hög-, medel- och lågängslighetsgrupper i variabeln tillbakadragenhet (skattad av lärarna).

Phillips, Dunham, Brubaker och Butt (1970) beskriver tre olika typer av elever som kan karakteriseras som tystlåtna i klassrummet.

- 1) Individen som är tyst på grund av psykologiska problem - hon vill tala men kan inte.
- 2) Individen som är tyst därför att hon glädjer sig mer åt att lyssna än att tala - hon kan uttrycka sig när hon så vill.
- 3) Individen som är tyst därför att hon känner förakt mot sina lyssnare - hon har inget behov att yttra sig under vissa förhållanden.

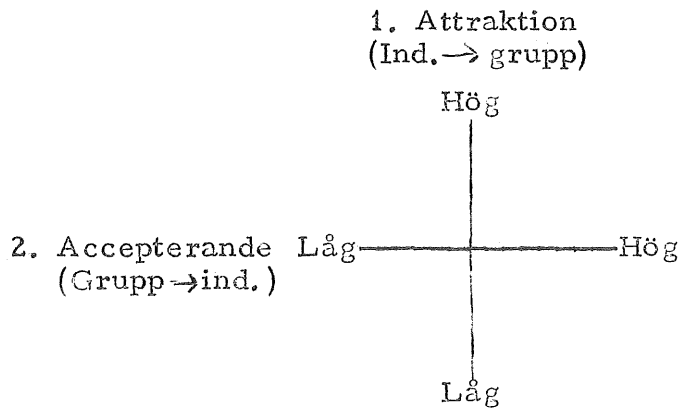
Beeman (1968) fann i sin studie av 600 tredjeklasselever angående beteendeproblemen i skolan bl a två innehållsmässigt olika faktorer av tillbakadragenhet, vilka han kallar för aktiv tillbakadragenhet respektive emotionell störning med depression. Den förra dimensionen beskrivs bl a med variablerna ouppmärksamhet, bristande intresse för skolarbete, dagdrömmeri, vårdslöshet, opålitlighet, skolfobi, mag- och huvudvärk och den senare med variablerna icke-social, tillbakadragenhet, blyghet, apati, avsaknad av spontanitet, allvarlighet och ängslighet. Samband mellan de funna faktorerna och vissa skolrelaterade variabler räknades fram. Emotionell störning med depression stod i ett konsistent förhållande till tillbakavisande från kamraternas sida. Den visade positiv relation till skolmotivation, speciellt hos medelklassbarn, och i något mindre grad även till skolprestation vilket står i motsats till övriga beteendena, som visade negativa relationer till dessa variabler. Beeman hävdar att dessa emotionellt störda barn passar väl in i överprestations syndromet. Detta tyder på att emotionell missanpassning ej alltid behöver leda till bristande yttre anpassning.

Elliot (1968) kom till ett annorlunda resultat i sin undersökning där lärarna fick välja ut de blygaste barnen i klassrummet. 30 blyga barn i elementary school jämfördes med en kontrollgrupp (matchade i ålder, kön, intelligens). Blyga barn hade lägre socioekonomisk status (pappor utbildade eller lågt utbildade arbetare), lägre prestation i vissa ämnen (t ex läsning och räkning) och hade färre kamratrelationer och större social isolering.

Jackson (1959) presenterar sin teoretiska modell, som avser att beskriva person- grupprelationer med två oberoende dimensioner.

1. Individens attraktion till gruppen (Attraktion)
2. Gruppens accepterande av individen (Accepterande).

Dessa dimensioner sätts mot varandra så att man kan beskriva person- gruppförhållandet i fyra olika kombinationer i ett fyrfältsdiagram.

Glick (1969) har försökt validera de två dimensionerna av denna modell med data från elev- och lärarskattningar och fann att den psykologiska status hos elever, som representerar fältet låg attraktion - lågt accepterande, kan beskrivas med symtomen osäkerhet, tillbakadragenhet, isolering, dagdrömmeri, missanpassning, emotionella problem, aggressivitet, omognad, ej omtyckta och problem med lärare. Klassen som grupp har således inte något attraktionsvärde för dessa elever. De blir ej heller accepterade av klassen. Individen, vars förhållande till gruppen karakteriseras av termerna hög attraktion - lågt accepterande visar inte tillbakadragenhet eller lugn utan söker snarare vänner och erkännande. Dessa elever har inte gett upp som den förra gruppen. Enligt Glick kan den individuella skolprestationen ha nära samband med den interpersonella tillfredsställelse som individen når i klassrumsgruppen. Han fann, att dimensionen gruppens accepterande av individen enligt sociometriskt val står i signifikant positivt samband med prestationen. Glick hänvisar vidare till Jackson & Snoek (1959) och till Brookover & Erickson (1964), som bl a funnit att jagbegreppet är en signifikant mellanliggande variabel i uppnåendet av pedagogiska mål, lika väl som ett föremål för direkt intresse i personlighetsutvecklingen.

Gronlund och Anderson (1957) konstaterar i sin studie av personlighetskaraktistika hos socialt accepterade, negligerade och tillbakavisade skolbarn i åldern 12-14 år, att elever som beskrevs som lugna och tysta snarare var försummade och förbisedda än illa omtyckta

av sina kamrater. Direkt socialt tillbakavisande mötte elever med aggressiv, orolig läggning.

D. Tillbakadragenhet - stabilitet och prognostiskt värde

När individen studeras utifrån en utvecklingsteori (t ex i psykoanalys) anses hennes utveckling vara under en konstant förändring och fortskrida genom olika faser vilkas följd är konstant. Differentialpsykologisk syn på personligheten betonar snarare den strukturella konsistensen än förändringen. Man förutsätter då invarianta personlighetsdimensioner (t ex Cattell, Peterson, Eysenck). Instabilitet i en viss dimension mellan två olika tidsperioder kan då avspegla en reorganisation i personlighetsattributerna, t ex genom att en helt ny dimension uppstått, eller den kan reflektera enbart ålderstypiska variationer för i övrigt kontinuerliga dimensioner (Emmerich, 1968).

Enligt Secord och Backman (1961) är frågan om stabilitet och förändring förknippad med en interaktionsprocess snarare än interpersonella strukturer. "Den interpersonella matrisen" består av tre aspekter, 1) Individens självuppfattning, 2) Individens tolkning av de beteendeelement hos sig själv som är relaterade till denna och 3) Individens perception av motsvarande aspekter hos personer, men vilka hon är i interaktion. Individen strävar efter att nå kongruens mellan dessa tre komponenter. Den är ständigt hotad genom att de interpersonella relationerna ändras. Detta leder till selektiv perception av olika aspekter hos andra och även hos individen själv. Secord och Backman anser, att det är här man kan finna grunden för det individuella beteendets stabilitet.

Jersild (1968) anger, att Macfarlane & Bronson (1966) fann att barn från 5 till 16 år i upprepade skattningar visade tre beteendedimensioner bland vilka tillbakadragenhet - expressivitet-kontinuet var mest stabilt och prediktivt.

Harmeson (1971) fick i sin studie av det sociala beteendet hos barn, med hjälp av lärarskattningar och personlighetstest från kindergården till tredje årskursen, tre kategorier: socialt anpassade, antisocialt beteende och tillbakadraget beteende. Flera författare anser att det primära målet i tillbakadraget beteende är att skydda individen mot frustrerande och stressande situationer (Challman, 1942; Northway, 1946; Kagan & Moss, 1962).

Enligt Kagan och Moss (1962) är passivitet och tendens att dra sig tillbaka i situationer, som ställer krav på den individuella prestationsförmågan stabila egenskaper under de första 10 levnadsåren. Stabilitetskoefficienterna visade en tendens till att vara något högre för flickor än för pojkar. Kagan & Moss hänvisar till Gottesmans undersökning (1960) med 34 enäggs- och 34 tvåäggstvillingar enligt vilken dimensionen social tillbakadragenhet/social extraversion tycks ha en genetisk komponent.

Macfarlane, Allen, Lucile & Honzik (1954) menar, att många beteendeproblem (bland dessa blyghet och tillbakadragenhet) är normala "trial and error"-försök att lösa de olika problem, som barnet möter under sin utveckling till vuxen.

Wickman (1928) konstaterar, att beteenden av typ tillbakadragenhet tillfälligt kan observeras hos alla barn, men de barn som har detta beteendet som ett habituellt reaktionsmönster löper risk att senare drabbas av neurotiska symtom, alkoholism, självmord.

Olofsson (1971) har undersökt brottsbelastning hos skolpojkar och funnit att de som ej begått några av de undersökta brottstyperna, karakteriserades som medelmåttligt begåvade, överpresterande, välanpassade eller alltför spända och tillbakadragna.

En utpräglad tillbakadragenhet kan emellertid också ge upphov till produktivitet såsom intellektuella aktiviteter av olika slag. Enligt Kuhlen och Collister (1952) var barn som slutade skolan för tidigt mindre populära bland kamraterna. De var generellt blyga och tillbakadragna, dvs både personligt och socialt missanpassade individer.

Det tycks emellertid ej finnas några empiriska undersökningar av typ uppföljningsstudier som kunde belysa i vilken mån tillbakadragenhet i tidig skolålder predicerar senare anpassningssvårigheter.

E. Diskussion kring föreliggande problemområde

Tillbakadragenhet kan betraktas på varierande sätt beroende på vilken personlighetsteoretisk utgångspunkt man har.

Uppkomsten och vidmakthållandet av tillbakadraget beteende är sannolikt starkt beroende av interaktionsprocessen mellan individen och hans miljö. Den situationella bakgrunden till blyghet kan

t ex vara en uppväxtniljö med starkt undertryckande och straffande attityd eller en omgivning, som uppammar skamkänslor. Detta kan leda till generellt låg självvärdering, som kan vara en bidragande faktor till social isolering och kontaktsvårigheter.

Man kan se tillbakadragenhet som ett i tidiga åldrar vanligt sätt att reagera i frustrerande situationer som ett skydd mot därvid uppkommen ångest. Tillbakadragenhet kan vara ett normalt "trial and error"-beteende för att lösa olika problem, som möter individen under hans utveckling och ibland en sund reaktion på en felaktig yttre situation. Tillbakadragenhet blir ett problem först om den fortsätter att vara ett stabilt beteendemönster, som är inadekvat i förhållande till nya situationer.

Tendensen att reagera med passivitet eller flykt inför yttre stress kan å andra sidan tänkas ha en genetisk komponent och vara uttryck för en tämligen stabil personlighetsegenskap.

Den kombination av egenskaper ett tillbakadraget barn har och den grad av tillfredsställelse det upplever i sina relationer med andra människor kan vara avgörande för hur barnet utvecklas.

Tillbakadragna barn visar ofta oförmåga att svara på kamraters sociala krav, vilket kan utgöra ett svårt handikapp vid framtida anpassning. Deras beroende av vuxna kan då förväntas öka. Ju mindre barnen är desto mer accepteras de som beroende av vuxna, men med ökad ålder ökas också kraven på aktivt, självständigt socialt deltagande. Möjligt är att förhållandet mellan tillbakadragna barns värdering av sin popularitet i gruppen, deras verkliga kamratstatus och deras kamratrivsel (= dragning till gruppen) kan predicera om de i framtiden blir välanpassade eller ej.

Tillbakadragenhet är troligen ett stabilare drag hos flickor än hos pojkar, vilket delvis kan förklaras av att rollförväntningarna är olika för de båda könen. För pojken strider tillbakadraget beteende mot det i vårt samhälle traditionellt maskulina beteendet medan för flickorna den konflikt som uppstår mellan yttre krav på utåtriktat beteende och tendens att vara passiv och beroende även som vuxen är betydligt mindre.

Det har visat sig att lärare på lågstadiet i högre grad än lärare på högre stadier uppmärksammar tillbakadragenhet hos eleven. En förklaring kan vara att de yngre barnen mer öppet visar sina känslor men senare döljer tillbakadragenheten genom olika kompensatoriska beteenden. Flickor kan t ex tänkas foga sig i de vuxnas krav och öka sin skolprestation medan pojkar i högre grad visar aggressivt beteende (i överensstämmelse med könsrollsförväntningar). Dessa beteenden kan vara en symtomförskjutning som innebär fortsatta anpassningssvårigheter men kan också vara ett led i en utveckling mot adekvat anpassning.

Skolsituationen erbjuder rika tillfällen till erfarenheter, som kan påverka individens självförtroende i positiv eller negativ riktning, dels i samspelet mellan lärare och elever dels elever emellan. De krav, som ställs av lärarna är i hög grad prestationsinriktade och en atmosfär av konkurrens mellan eleverna är vanlig. Egenskaper som god intellektuell kapacitet, koncentrationsförmåga, uthållighet och låg ångestbenägenhet underlättar anpassningen till en sådan miljö. Även den interpersonella tillfredsställelsen har visat nära samband med skolprestationer.

II UNDERSÖKNINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

A. Syfte

Av det föregående framgår att beteendet tillbakadragenhet ofta sammankopplas med problem, som berör såväl individens yttre som inre anpassning. Vi ställer här frågorna: Är tillbakadragenhet ett stabilt beteendemönster, som kan förknippas med störningar i individens utveckling och ha prognosvärde för individens senare anpassning? Kan tillbakadragenhet i tidig ålder, även om den ej är bestående, vara ett tecken på en störning, som påverkar individens utveckling och i så fall utgöra en tillräcklig grund för prediktion av individens framtida utveckling?

B. Frågeställningar

Följande frågeställningar kan formuleras:

1. Hur framstår tillbakadragna barn i jämförelse med en normalgrupp barn i årskurs 3 i följande variabler:
Kamratrelationer, självvärdering, ängslan, skoltrivsel, egenskaper av betydelse för anpassning i skolarbetet, skolprestation, intelligens, socioekonomiska förhållanden och familjeförhållanden.
2. I vilken utsträckning är tillbakadragenhet stabil, dvs anses barn, som betecknats som tillbakadragna i årskurs 3 fortfarande vara tillbakadragna i årskurs 6?
3. Hur framstår stabilt respektive instabilt tillbakadragna elever, då de nått åk 8 och/eller 9 vid jämförelse sinsemellan respektive vid jämförelse med en normalgrupp i följande hänseenden:
Upplevelse av kamratrelationer, föräldrarelationer, normer i anslutning till vissa av samhället icke sanktionerade beteenden, neurotiska symtom, asocialitet, kriminellt beteende, intelligens, skolsatsning och skolfrånvaro.

III UNDERSÖKNINGENS UPPLÄGGNING

Denna undersökning är en uppföljningsstudie, i vilken vi har använt oss av extremgruppsförfarande. Detta innebär att vi i åk 3 har uttagit en grupp extremt tillbakadragna elever av båda könen (betecknad Ti), vilka vi sedan har studerat i ett antal variabler i åk 3 samt i åk 8 och 9. Dessutom har urvalsgruppen uppdelats i två grupper på grundval av stabiliteten i tillbakadragenhet (betecknade TiSt respektive TiI).

Nedan följer en utförligare beskrivning av vårt förfarings sätt.

A. Urvalsgrupp

Vi har utgått från en i Örebroprojektet använd variabel betecknad tillbakadragenhet, som erhållits genom lärarskattningar. Klasslärarna har bedömt eleverna efter en sjugradig skala, där 1 anger lägsta grad och 7 högsta grad av tillbakadragenhet. Skattningspoängen har sedan standardiserats till icke-normaliserade z-värden i en skala med $m = 0$ och $s = 1$ för att möjliggöra jämförelser mellan klasserna. (Se utförligare beskrivning av Lärarskattningar i IV:2, sid 19).

Ur en totalgrupp på 966 elever i vanlig klass (476 pojkar och 490 flickor) i Örebro grundskolor, vilka av klasslärarna i årskurs 3 vårterminen 1965 skattats i variabeln tillbakadragenhet, har vi i en extremgrupp tagit med de barn, som i skattningsskalan tillbakadragenhet har en råpoäng på minst 5 och ett z-värde på minst 0,7, plus de barn, som ligger under $z = 0,7$ men har råpoängvärde 6.

Vi erhöll därigenom följande undersökningsgrupp uppdelad på kön:

Antal pojkar: 109

Antal flickor: 131

Dessa siffror motsvarar ca 23 % av totala antalet pojkar och ca 27 % av totala antalet flickor i åk 3.

Av bearbetningstekniska skäl har de barn, som redan i åk 3 var placerade i specialklasser, ej medtagits i denna undersökning.

Kommentar: Valet av gräns har bestämts av önskan dels att få en så ren extremgrupp som möjligt, dels att trots bortfall få en tillräckligt stor grupp att följa upp till högre åldrar (ca 25 % av totalgruppen i åk 3). Med dessa utgångspunkter togs de elever med, som av lärarna fått ett skattningsvärde motsvarande standardpoäng $z = 0,7$. Därvid kunde konstateras att alla flickor med råpoäng 6 kom med i gruppen, men att 3 pojkar med denna poäng föll utanför gränsen. Vid granskning av råpoäng i förhållande till z -värden i olika klasser ansåg vi det riktigast att medtaga även dessa pojkar. Vi fann nämligen, att pojkarna i mindre utsträckning än flickorna fått extremvärden i råpoäng. Någon möjlighet att kontrollera, om verkliga könskillnader i tillbakadragenhet förekommit har vi emellertid inte.

B. Bortfall

Olika typer av bortfall förekommer.

1. Bortfall av individer dels på grund av utflyttning, dels på grund av överflyttning till specialklass, dels på grund av dödsfall (1 individ).

En tendens visar sig, att bortfallet överlag är något större för de tillbakadragna barnen än för totalgruppen, i synnerhet för pojkarna.

Bortfallet i undersökningsgruppen fördelar sig enligt tabell 1.

Tabell 1

Exakta storleken på bortfallet i totalgruppen i vår undersökning redovisas ej här. Det omfattar dock från åk 3 till åk 6 ca 10 %, från åk 3 till 8 ca 16 % och från åk 3 till 9 ca 17 % (Magnusson, Dunér & Zetterblom, 1974; Sillén, 1973).

2. Bortfall i olika variabler vid datainsamlingen. Bortfallet är anmärkningsvärt stort endast beträffande vissa frågor i en föräldraenkät i åk 3.

C. Metod

1. Gruppindelning efter stabilitet i tillbakadragenhet

För att undersöka i vad mån tillbakadragenhet står i samband med störningar i utvecklingen i form av bristande anpassning har vår extremgrupp tillbakadragna barn i åk 3 (betecknad Ti) uppdelats i två grupper utifrån stabiliteten i tillbakadragenhet i åk 6; en stabilt tillbakadragen grupp (betecknad TiSt), som består av de elever, som i åk 6 av klassläraren enligt vår definition av tillbakadragenhet fortfarande bedömts som tillbakadragna och en instabilt tillbakadragen grupp (betecknad TiI) bestående av dem, som bedömts som icke tillbakadragna i åk 6. Samma gränsvärde mellan tillbakadragenhet - icke tillbakadragenhet har således använts som vid uttagningen av extremgruppen i åk 3 (III:A, sid 13).

2. Deskription och prediktion

En allmän beskrivning av Ti har givits i ett antal variabler i åk 3 och i ett par variabler i åk 6.

Med hjälp av hypotesprövning och beskrivning har de stabilt respektive instabilt tillbakadragna elevernas anpassning i årskurserna 3 och/eller 9 studerats i ett antal variabler. Även de instabilt tillbakadragna har således betraktats som en potentiell riskgrupp.

Genomgående har jämförelser gjorts med totala gruppen elever, vilken innefattar även de tillbakadragna barnen (betecknad Tot).

På grund av att pojkar och flickor har bedömts var för sig vid lärarskattningarna av tillbakadragenhet har samtliga beräkningar av data utförts separat för de båda könen.

3. Statistisk bearbetning

För jämförelser mellan grupper har frekvensfördelningar uppställts samt mått på medeltal och spridning beräknats.

Vid signifikanstestningar har z-test (formel för finit population), t-test och χ^2 -prövning använts (Vejde, 1969; Ferguson, 1966).

Signifikansnivåerna anges på följande sätt:

x = $p < 5 \%$

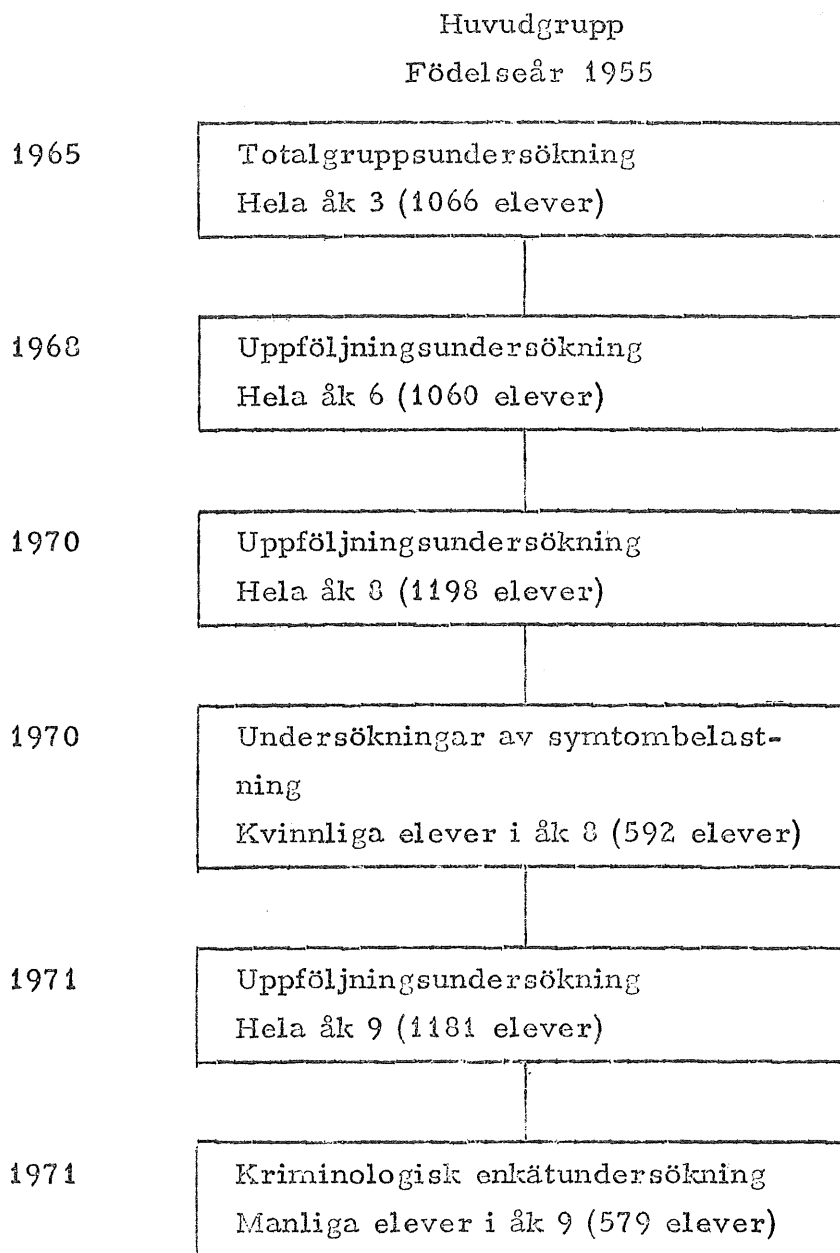
xx = $p < 1 \%$

xxx = $p < 0,1 \%$

I tabeller, som innehåller medelvärden för olika grupper, anger dylika markeringar att signifikans erhållits vid jämförelse med totalgruppen.

IV VARIABELBESKRIVNING

De i våra problemställningar benämnda variablerna har beskrivits med hjälp av Örebroprojektets basdata, som hämtats ur undersökningar inom projektet enligt nedanstående översikt.

1. Översikt av variabler

En översikt över de variabler, som vi valt ut för vår undersökning och de instrument, som använts för att mäta dem ges nedan:

<u>Variabler</u>	<u>Mätinstrument</u>	<u>Årskurs</u>		
Kamratrelationer	Sociometriska metoder	3		
	Kamratskattningar	6		
	Föräldraenkät	3		
	Elevenkät	3, 8(fl), 9		
Självvärdering	Elevs-kattningar av egen sociometrisk status	3, 8		
Ängslan	Föräldraenkät	3		
	Elevenkät	8 (fl)		
Psykosomatiska besvär	Elevenkät	3, 8(fl), 9		
	Föräldraenkät	3		
Neurotiska symtom	Elevenkät	8(fl)		
Asocialitet	Elevenkät	8(fl), 9		
Kriminalitet	K-enkät	9(p)		
Skoltrivsel	Elevenkät	3		
	Föräldraenkät	3		
	Studie- och yrkesvalsenkät	9		
Klassrumsbeteenden aggressivitet motorisk oro tillbakadragenhet harmoni koncentrationsförmåga skolmotivation spänning	Lärarskattningar	3, 6		
	Klassrumsbeteenden motivation säkerhet	Kamratskattningar	6	
		Intelligens	Objektiva test	3, 8
		Skolprestation	Objektiva test	3, 8
	Betyg		8, 9	
	Studie- och yrkesambition	Elevenkät	9	
		Studie- och yrkesvalsenkät	9	
	Socioekonomiska förhållanden	Föräldraenkät	3	
Familjeförhållanden	Föräldraenkät	3		
Föräldrarelationer	Elevenkät	8, 9		
Normer	Normenkät	8		

Nedan följer en beskrivning av variablerna med utgångspunkt från de mätinstrument, som använts. För fullständig beskrivning av mätinstrumenten hänvisas till Magnusson, Dunér & Zetterblom (1974).

2. Lärarskattningar

För att få en bedömning av elevernas beteenden i klassrummet har lärarskattningar utförts i åk 3 och 6 av variablerna aggressivitet, motorisk oro, tillbakadragenhet, disharmoni, distraktion, skolleda och spänning. Dessa har definierats genom konkreta beskrivningar av extremyttringar av de beteenden man avsåg. Variabelbeskrivningen för skalan tillbakadragenhet, som vi utnyttjat vid uttagningen av vår undersökningsgrupp, var följande:

Beteende A:

Beteendet hos sådana elever karakteriseras av försagdhet och blyghet. De förefaller ha dålig självkänsla. De är "hämmade" och vågar ej ge uttryck för sig själva.

Beteende B:

Dessa elever är utpräglat och konstant öppna och frimodiga.

De flesta barn är varken speciellt hämmade eller utpräglat och konstant öppna.

Innebörden av samtliga variabler framgår av bilaga 1-3.

Lärarna har använt en sjugradig, numerisk skala varvid pojkar och flickor skattades var för sig, med klasskamraterna av samma kön som referensgrupp. Skattningsskalan var utformad på följande sätt:

	Liknar mest beteende B			Klassens genomsnitt		Liknar mest beteende A		Säkerhetsgrad
	1	2	3	4	5	6	7	
N.N.								
N.N.								

Kolumnen "säkerhetsgrad" gav lärarna möjlighet att genom tecknen +, 0 och - ange vilken grad av säkerhet de kände inför den gjorda skattningen för att motverka att lärarna underlät att göra en skattning då de kände sig osäkra.

Lärarna uppmanades att eftersträva normalfördelning av skattningarna. Vid behandlingen av rådata fann man ganska stora skillnader mellan skattningarnas fördelningar i olika klasser, vilket tyddes som ett resultat av bristande följsamhet av instruktionen. För att eliminera denna variation transformerades skattningspoängen till icke-normaliserade standardpoäng för varje klass- könsgrupp. (Varje sådan grupp har medeltalet 0 och standardavvikelsen 1.)

3. Kamratskattningar

Kamratskattningar enligt sociometrisk metod har i årskurserna 3, 6 och 8 använts för att bedöma elevernas popularitet bland klasskamraterna utifrån tre olika situationer; klassrummet, rasten och fritiden. I åk 3 har samtliga skattningar begränsats till det egna könet medan eleverna i åk 6 respektive 8 även bedömde kamraterna av motsatta könet. Eleverna instruerades att föreställa sig att de skulle byta klassrum och att inte alla klasskamraterna skulle kunna följa med till det nya, mindre klassrummet. Eleverna fick var för sig rangordna samtliga kamrater i den ordning de ville att kamraterna skulle få komma med till det nya klassrummet.

Därefter fick eleverna i rangordning ange de tre kamrater, som de helst skulle vilja vara tillsammans med under rasterna respektive de tre kamrater de helst skulle vilja vara med under fritiden utanför skolan.

Det sammanlagda antalet val en elev erhållit beräknades utan hänsyn till valens rangordning.

Eleverna fick i åk 6 även skatta sina kamraterna i variablerna motivation och säkerhet. I instruktionen till eleverna definierades motivationsvariabeln som "intresse för skolämnen", "lust att jobba med skolarbetet" och "tycka det är viktigt att få bra betyg och att gå in för att klara sig bra både på lektionerna och på skrivningarna".

Variabeln säkerhet definierades som "att vara säker på sig själv", "att prata lugnt och säkert på lektionerna", "att inte vara rädd för att få frågan" och "att verka känna sig hemma i skolan".

Skattningarna utfördes genom att eleverna fick rangordna samtliga kamrater av sitt eget kön.

De rangvärden vid val till nytt klassrum och vid skattning av motivation och säkerhet, som en elev erhöll av kamraterna z-transformerades, och ett medelvärde av z-värden beräknades för varje individ. Konstanten 3 lades till för att göra alla värden positiva.

4. Självskattning

I samband med val av kamraterna inför ett tänkt klassrumsbyte fick eleverna i åk 3, 6 och 8 ange vilka kamrater de trodde de flesta valt före respektive efter dem själva. Därigenom erhöll varje elev ett rangvärde, som sedan z-transformerades till en skala med medelvärdet = 3. Vi har använt oss av data från åk 3 och 8 i vår studie.

5. Elevenkäter

Inom Örebroprojektet har ett flertal elevenkäter utarbetats på olika stadier.

Enkät åk 3. Den av oss använda enkäten från åk 3 (Beckne, 1966) avser att mäta elevernas upplevelse av skolan i olika avseenden, såsom allmän trivsel i skolan, kamratrelationer, ängslighet i skolsituationen, arbetsbelastning, hemförhållanden och fritidsvanor.

Enkäten består av enkla frågor, som besvarats genom markering av ett av flera alternativ, som uttrycker graden av en viss uppfattning eller upplevelse.

Genom faktoranalyser av data från enkäten framkom fyra faktorer för åk 3. Av dessa har vi använt data för faktorerna Allmän skoltrivsel och Psykosomatisk reaktion. De frågor, som ingår i respektive faktor återfinns i bilaga 4-5.

Ju högre värde en individ har på någon av dessa skalor desto sämre anpassning anses han ha.

Årskurs 8

Normenkät. Till samtliga elever i åk 8 gavs en enkät med syftet att studera, hur tonåringar upplever normförväntningar från kamrater och föräldrar, och hur de själva i sina egna normer förhåller sig till dessa (Henricson, 1971).

Enkäten omfattar frågor som utgår från konkreta situationsbeskrivningar (bilaga 6) och berör värderingar, handlingsintentioner, kamrat- och föräldrarelationer, egna och hemmets normattityder samt självupplevelser.

I vår undersökning har vi utnyttjat data angående handlingsintentionerna, vilka grundar sig på frågor, som rör i vad mån eleven själv skulle kunna tänka sig att utföra den handling, som beskrivs i de situationer, som nämnts ovan. Enkätfrågorna har sju svarsalternativ med ändpunkterna "skulle absolut inte" och "skulle absolut". Eleverna har utifrån enkätsvaren indelats i fem profilgrupper, utifrån olika mönster i deras handlingsintentioner.

Enkät angående symtombelastning hos 15-åriga flickor. Flickorna i åk 8 har fått besvara en enkät, som avser att mäta symptom på bristande anpassning (Crafoord, 1972). En stor mängd frågor har besvarats. Genom faktoranalys framkom elva faktorer, varav vi har använt följande:

1. Ängslighet
2. Social säkerhet + sexuell erfarenhet
3. Negativ hemrelation
4. Negativa kamratrelationer
5. Asocialitet
6. Bristande självacceptans
7. Inåtvändhet.

Ju högre en faktorpoäng är desto fler tecken på bristande anpassning har framkommit.

Årskurs 9

I åk 9 har samtliga elever besvarat en enkät, som hade som syfte dels att täcka de faktorer, som framkommit i analyser av svaren på tidigare enkäter (kamratrelationer, allmän skoltrivsel, arbetsbelastning, ängslan och psykosomatisk reaktion) dels att ge information i anslutning till specialstudier inom projektet (kriminologstudier och studien av anpassningskritiska beteenden hos flickor).

Av de 9 faktorer, som erhöles vid analys av data från enkäten för samtliga elever i åk 9, har vi använt följande:

1. Modersrelationer
2. Psykosomatiska reaktioner
3. Upplevd arbetsbelastning
4. Skolsatsning och skolsituationen
5. Fadersrelationer.

Tolkningen av faktorpoängen i de olika skalorna framgår av bilaga 7.

Enkät angående kriminalitet bland pojkar. Pojkarna i åk 9 har besvarat en enkät, som inriktar sig på att kartlägga förekomst av brottslighet och andra icke- önskvärda beteenden hos ungdomarna under deras uppväxt samt deras kunskap om brott och påföljder. I enkäten ingår även frågor kring upplevelse av och handlingsintentioner gentemot brottsliga handlingar.

Vi har ur resultaten hämtat uppgifter om summa begångna brott samt konformitetsgruppstillhörighet.

Indelningen i konformitetsgrupper (7 till antalet) har skett utifrån två dimensioner. Den ena dimensionen avser vad som följt på brottet t ex upptäckt, polisanmälan, barnavårdsnämndens utredning, den andra hur pojken reagerat, dvs om han fortsatt att begå brott eller om han blivit konform (= ej begått brott under vårterminen i åk 9) (Olofsson, 1971, sid 56).

Studie- och yrkesvalsenkät, åk 9. Samtliga elever i åk 9 har besvarat en enkät, som berör faktiskt val av linje till åk 9, studie- och yrkesplaner efter åk 9 samt upplevelse omkring dessa områden.

De frågor, som behandlats i vår studie gäller linjeval, studie- och yrkesambitioner samt trivsel i skolan.

6. Föräldraenkät

Den föräldraenkät, som användes vid totalgruppsundersökningen av åk 3, 1965, var inriktad dels på insamling av vissa fakta dels på föräldrarnas iakttagelser av barnens anpassning hemma och i skolan.

Följande variabler har beskrivits med hjälp av data ur denna enkät:

Kamratrelationer

Föräldrarnas upplevelse av barnens kamratrelationer kan belysas av frågan: "Hur mycket bekymmer har Ni med eleven angående kamratförhållanden?". Fem svarsalternativ ges med extremerna "Inga bekymmer" respektive "Stora bekymmer".

Ängslan och psykosomatiska besvär

Den fråga, som ligger till grund för dessa variabler hade följande lydelse:

"Brukar eleven

bita på naglarna
få ont i huvudet inför skolgång, skrivningar eller dylikt
få ont i magen inför skolgång, skrivningar eller dylikt
sova dåligt
våta i sängen
visa ångslan eller oro utöver det vanliga
ha andra besvär av liknande slag?"

Svarsalternativen för vardera symtom var ja - nej.

Skoltrivsel

Föräldrarna besvarade frågan: "Hur tycker Ni att eleven trivs i skolan?". Fem svarsalternativ angavs med ytterpunkterna "Trivs alldeles utmärkt" respektive "Trivs inte alls".

Socioekonomiska förhållanden

Båda föräldrarna fick besvara frågor om deras utbildning och yrke. Som mått på familjens utbildningsnivå användes en indelning omfattande sju utbildningsgrupper, som grundar sig på den förälder, som hade högsta utbildningen.

De sju utbildningsgrupperna är följande:

1. Akademisk utbildning
2. Kvalificerad utbildning över studentexamen, men med kortare utbildningstid. Lärarhögskola, seminarium, socialhögskola, socialinstitut eller motsvarande.
3. Gymnasial utbildning: gymnasieingenjör, gymnasieekonom eller motsvarande.
4. Utbildning på fackskolenivå: institutingenjör, teknikerutbildning, handelsinstitut eller motsvarande med realexamen, eller motsvarande linjer inom enhetsskola, grundskola som grund.
5. Realskoleutbildning, flickskola, folkhögskola, eller motsvarande specialutbildning som påbyggnad.
6. Kvalificerad yrkesutbildning, yrkesskola eller motsvarande hantverksutbildning.
7. Ej yrkesutbildad arbetare.
8. Ej kodbara.

Vid jämförelse med den gängse socialgruppsindelning, som tidigare använts bl a i valstatistik kan de ovan beskrivna utbildningsgrupperna 1 och 2 anses svara mot socialgrupp 1, grupperna 3-5 mot socialgrupp 2 och utbildningsgrupperna 6-7 mot socialgrupp 3.

För att bedöma familjens socioekonomiska status har i denna undersökning använts även uppgifter på familjens (fars + mors) bruttoinkomst. Svartalternativen består av åtta inkomstgrupper.

Familjens bostadsstandard har belysts genom att föräldrarna besvarat vilka alternativa bekvämligheter bostaden är försedd med eller om den helt saknar dessa.

Familjeförhållanden

De frågor, som ligger till grund för denna variabel hade följande lydelse: "Hos vem uppfostras eleven?", "Har mor förvärvsarbete?", "Hur mycket brukar eleven hjälpa till hemma med uppgifter av karaktären gå och handla, arbeta i trädgården, diska, städa, torka disk, laga mat, bädda, passa småsyskon, borsta skor, tvätta m m?", "Hur ofta hjälper Ni eleven med läxor?", "Hur ofta har Ni besökt skolan på föräldramöten, århörardagar, avslutningar m m under de 2 senaste läsåren?".

Föräldrarna har även fått ange samtliga barn i familjen med födelse-datum. Utifrån detta har elevernas placering i syskonskaran kunnat bestämmas.

7. Objektiva test

Intelligenstest

I åk 3 har elevernas intelligens uppskattats med hjälp av sex skriftliga grupptest ur testbatteriet DBA - differentiell begåvningsanalys (Härnqvist, 1961). Testbatteriet avser att mäta de olika intelligensfaktorerna verbal, induktiv respektive spatial förmåga men ger även ett mått på allmän studiebegåvning genom summering av de sex deltestens staninepoäng.

I åk 8 användes för intelligensmätning testet WIT III (Westrin, 1969). Detta är ett grupptest av faktortyp och innehåller fyra deltest, som avser att mäta verbal, induktiv respektive spatial förmåga samt relationstänkande. Vi har av dessa använt deltesten Analogier, ett test på induktiv förmåga på verbalt material och Motsatser, som mäter verbal förståelse samt summan staninepoäng på hela testet, vilken ger ett mått på allmänbegåvning.

Resultaten på deltesten är angivna i råpoäng. Båda de ovan nämnda testen har skilda normer för pojkar och flickor i de berörda årskurserna.

Standardprov

Resultaten från standardiserade objektiva kunskapsprov, som regelbundet använts i årskurserna 3, 6 och 8 för att justera betygsnivån i klasserna har insamlats som mått på skolprestation.

I åk 3 har vi använt data från proven i svenska och matematik samt summan av dessa poäng. I åk 8 har vi endast medtagit resultaten i svenska, som är det enda prövade ämne, där standardprovet är lika för alla elever. I övriga ämnen läser eleverna i åk 8 olika kurser.

Resultaten på proven är angivna i råpoäng.

8. Betyg

Betygen kan betraktas som mindre objektiva men också mera omfattande mått på skolprestation än standardproven. I åk 3 har uppgifter om betyg ej insamlats. Beträffande högstadiet har vi sett på betygsresultaten för ett ämne i den årskurs, där betyg senast är satt i ämnet och där det inte kunde förväntas att olikheterna i kurserna i ämnet för skilda elever var så stora att en jämförelse mellan deras betyg äventyrades.

På högstadiet minskas jämförbarheten mellan elevernas betyg i matematik och engelska. I dessa ämnen gavs olika kurser nämligen allmän kurs respektive särskild kurs. Dessutom var eleverna i åk 9 uppdelade på olika linjer.

V RESULTAT I Årskurserna 3 och 6

A. Inledning

I följande avsnitt redovisas resultaten med utgångspunkt från två väsentliga problem, dels att kontrollera eventuella förändringar i bedömning av barnen i variabeln tillbakadragenhet, dvs dess stabilitet, dels att ge en beskrivning av eleverna i ett antal variabler i åk 3 och 6.

B. Stabilitet i tillbakadragenhet

De barn, som i åk 3 tillhörde extremgruppen tillbakadragna barn (Ti) har utifrån lärarskattningar i åk 6 uppdelats i en stabilt (TiSt) och en instabilt tillbakadragen grupp (TiI)(III:C, sid 15).

Fördelningen av TiSt respektive TiI, pojkar och flickor, i åk 6, 1968, framgår av tabell 2.

Tabell 2

Av de elever, som i åk 3 betecknades som tillbakadragna enligt vårt kriterium har mindre än hälften bedömts som tillbakadragna även i åk 6.

I tabell 3 visas medelvärdena i variabeln tillbakadragenhet för samtliga grupper i åk 3 och 6.

Tabell 3

Det visar sig att TiSt-gruppen bedömts som mer tillbakadragna än TiI redan i åk 3, men skillnaden mellan dessa grupper är signifikant endast för flickorna.

TiSt och TiI har i åk 6 signifikant åtskilda medelvärden i tillbakadragenhet för båda könen.

Graden av tillbakadragenhet för TiSt har i genomsnitt ej nämnvärt förändrats från åk 3 till åk 6. TiI visar däremot markant åtskilda medelvärden i åk 3 och åk 6. I åk 6 skiljer de sig inte längre signifikant från totalgruppen.

C. Bortfall

Bortfallet från åk 3 till åk 6 består av 16 pojkar och 12 flickor motsvarande ca 15 % respektive 11 % av totalgruppen (tabell 1). I bortfallsgruppen är det genomsnittliga z-värdet i tillbakadragenhet i åk 3 1,43 för pojkarna och för flickorna 1,10.

Pojkarnas värde motsvarar TiSt-gruppens värde i åk 3, medan flickornas värde ungefär motsvarar Til-gruppens värde.

Beträffande nämnda bortfall hade 10 elever (7 pojkar och 3 flickor) placerats i specialklass. Det genomsnittliga z-värdet i tillbakadragenhet i åk 3 för de 7 specialklasspojkar var 1,70 och för de 3 flickorna 1,28. Pojkarnas värde ligger väl över genomsnittsvärdet för de stabilt tillbakadragna ($z = 1,42$), vilket styrker antagandet att det bland specialklasselever kan finnas barn, som tillhör de mer extremt tillbakadragna. Även flickornas värde är högt, men mindre extremt (tabell 3).

D. Årskurs 3

Kamratrelationer

Tidigare undersökningar har visat att tillbakadragenhet i allmänhet samgår med sämre kamratförhållanden.

Följande resultat har erhållits genom kamratskattningar med sociometrisk metod (IV:3, sid 20).

Tabell 4

Av tabell 4, kan man utläsa att det totala antalet val gällande rast och fritid, som Ti har fått, i genomsnitt är lägre än totalgruppens, men skillnaden är signifikant endast för pojkarna.

Även när det gäller val av kamrat till nytt klassrum ligger Ti i genomsnitt lägre än totalgruppen i klasskamraternas rangordning. Skillnaden är här signifikant för både pojkar och flickor.

Ännu bättre uppfattning om tillbakadragna barns kamratstatus kan man få om man även ser på antalet val i relation till medianen. 71 % av Ti-gruppen pojkar och 57 % av totalgruppen pojkar har fått mindre än 5 val beträffande "rast-fritid". Motsvarande värden för flickorna är 61 % och 57 %. Skillnaden är signifikant endast för pojkarna.

Av Ti pojkar har ca 11 % (7 TiSt och 5 TiI) och av Ti flickor ca 8 % (6 TiSt och 4 TiI) fått övervägande sistahandsval och inga 1:a, 2:a eller 3:e handsval. Detta gäller såväl val av kamrat för "rast-fritid" som för "klassrum".

Överlag har både TiSt och TiI fått lägre kamratstatus än totalgruppen. Värdena för TiI antyder att de i sina kamratrelationer ligger närmare totalgruppen än vad TiSt gör.

Övervägande delen föräldrar i samtliga grupper har enligt föräldraenkäten (IV:6, sid. 23) uppgett sig inte ha några bekymmer alls för sina barns kamratrelationer. Skillnaderna mellan grupperna är mycket små, men går i riktningen mot något mer bekymmer för Ti. För Ti-gruppen pojkar kan noteras att bortfallet är högre än i totalgruppen (ca 18 % mot 10 %).

Självvärdering

Vi har tidigare framhållit att självvärdering kan ha stor betydelse i samband med tillbakadragenhet. För bedömning av självvärdering finns elevernas skattning av egen popularitet bland klasskamraterna (IV:4, sid 21).

Tabell 5

Resultatet enligt tabell 5 tyder på att de tillbakadragna barnen har lägre självskattning än totalgruppen barn. Skillnaden är inte stor i absoluta tal, och visar sig vara signifikant endast för flickorna.

Ängslan, psykosomatiska besvär och allmän skoltrivsel

Vi har betraktat ängslan som en viktig del i den konstellation av egenskaper, som kan tänkas vara förknippad med tillbakadragenhet. Även psykosomatiska besvär av olika slag har antagits ingå i denna. Variablerna definieras med hjälp av frågor i elevenkäten och föräldraenkäten. De enskilda frågorna till eleverna berör dock enbart reaktioner inför skolsituationen och skolarbetet. Även frågorna till föräldrarna angående symtom hos barnen är till stor del förknippade med skolan. Av denna anledning vill vi här ge en beskrivning även av elevernas skoltrivsel, som den kommer till uttryck i deras egen inställning till kamraterna och skolarbetet och i uppgifter från föräldrarna (IV:5, 6, sid 21, 23).

Tabell 6

I faktorn Psykosomatisk reaktion enligt elevenkäten visar sig skillnaderna mellan grupperna vara små och ej signifikanta, men för båda könen gäller att TiI visar en svag tendens till att ha mer psykosomatiska besvär (tabell 6).

Bortfallet i föräldraenkäten beträffande frågor om psykosomatiska besvär varierar mellan 20-40 % i samtliga grupper och resultaten är därför svårbedömda. Bortfallet tycks vara något högre bland föräldrarna till de tillbakadragna barnen.

Överlag är det en låg andel föräldrar, som uppger att deras barn visar psykosomatiska symtom; i regel under 5 %. En något högre proportion bland föräldrarna till Ti anger besvär utom i fråga om sömnsvårigheter och söngvätning.

Föräldrarnas svar på frågan huruvida eleven visar ängslan och oro utöver det vanliga visar ej några entydiga tendenser. Bortfallet är även här stort, särskilt bland de tillbakadragna pojkarna (bilaga 8).

Av de uppgifter, som föräldrarna lämnat, framgår det att en något större andel av Ti inte trivs så bra i skolan i jämförelse med totalgruppen barn. Detta gäller i synnerhet för pojkarna. Skillnaderna är dock ej signifikanta (bilaga 9).

I faktorn Allmän skoltrivsel enligt elevenkäten är skillnaderna små och icke signifikanta (bilaga 10).

Klassrumsbeteenden

Klasslärarnas bedömningar av elevernas beteenden (IV:2, sid 19) framgår av tabellerna 7 och 8.

Tabell 7 och 8

Varken pojkar eller flickor i Ti-gruppen skiljer sig nämnvärt från totalgruppen i fråga om variabeln aggressivitet. De visar däremot signifikant mindre motorisk oro. Detta tycks speciellt gälla TiSt. Ti är i signifikant högre grad disharmoniska, dvs fler av dem tycks befinna sig i konflikter med omgivningen eller med sig själva och vara olyckliga, enligt variabeldefinitionen. Samma tendens finner

vi i fråga om koncentrationsförmåga. Ti visar sig vara signifikant mer lätt distraherade i sitt klassrumsbeteende. De bedöms även vara signifikant mindre skolmotiverade och utmärks i signifikant högre grad av att de har för stora krav på sig själva i förhållande till sina förutsättningar.

I fråga om harmoni, koncentrationsförmåga, skolmotivation och spänning finner man för pojkarnas del att TiI, men inte TiSt skiljer sig signifikant från totalgruppen.

Intelligens

Resultat på intelligenstestning med DBA-testet (IV:7, sid 25) framgår av tabell 9.

Tabell 9

Ti ligger intelligensmässigt signifikant lägre än totalgruppen. Denna tendens framgår såväl av den summerade intelligenspoängen som av de verbala, induktiva och spatiala delproven. TiSt visar tendenser till att svara för de lägsta poängen (bilaga 11 och 12).

Skolprestation

Skolprestationen, som den framgår av standardprovresultaten (IV:7, sid 26) återges i tabell 10.

Tabell 10

Ti når en prestation som i genomsnitt ligger signifikant lägre än totalgruppens. Detta framgår såväl av det summerade standardprovresultatet som av resultaten i delproven svenska och matematik (bilaga 13).

De erhållna standardprovresultaten (svenska + matematik) har jämförts med de förväntade värdena, beräknade utifrån resultaten på intelligensproven, för att bedöma om det förekommer under/överprestation i förhållande till intelligensen i våra undersökningsgrupper.

Överlag kan man enligt tabell 11 finna en svag tendens till underprestation. För Ti-gruppen flickor är skillnaden mellan erhållet och förväntat värde signifikant.

Tabell 11

Socioekonomiska förhållanden

Familjens socioekonomiska status har belysts med hjälp av frågor till föräldrarna angående deras utbildning och yrke, inkomst och bostadsstandard (IV:6, sid 23).

Tabell 12

Av tabell 12 kan man utläsa, att Ti i högre grad än totalgruppen kommer från hem, där föräldrarna har yrkesskola eller ingen yrkesutbildning alls (utb. grupp 6-7). Skillnaden är dock signifikant endast för pojkarna. Frekvensfördelningarna för varje utbildningsgrupp för sig framgår av bilaga 14 och 15.

Årsinkomsten i familjer till Ti ligger signifikant lägre än i totalgruppen (bilaga 16).

Beträffande bostadsförhållanden finner man en svag tendens till lägre standard för tillbakadragna barn, speciellt för TiSt-gruppen.

Familjeförhållanden

Ytterligare uppgifter angående familjeförhållanden har erhållits genom föräldraenkäten (IV:6, sid 23). Vid jämförelse mellan Ti och totalgruppen fann vi små, icke-signifikanta skillnader, men följande tendenser har kunnat utläsas: En något större procentuell andel av Ti har modern som ensam vårdnadshavare. Man finner en svag tendens bland TiSt till att en större andel än i totalgruppen är enda barn eller äldst. Resultaten antyder att Ti får mer hjälp med läxor av sina föräldrar och att de hjälper till i hemmet i något lägre grad än totalgruppen.

E. Årskurs 6

Elevernas bedömning av egna klasskamraters motivation för skolarbetet och den säkerhet dessa visade i uppträdandet i skolan (IV:3, sid 20) återges i tabell 13.

Tabell 13

För både pojkar och flickor gäller enligt tabell 13 att i jämförelse med totalgruppen Ti-barnen av sina klasskamrater genomgående bedömts visa genomsnittligt mindre motivation för skolarbetet och visa sig mindre säkra på sig själva i skolan.

Det är TiSt, som skiljer sig mest från totalgruppen, och de har också i genomsnitt visat signifikant lägre säkerhet i skolsituationen än Til-gruppen.

F. Översikt av resultaten i årskurserna 3 och 6

Vid undersökning av stabiliteten i tillbakadragenhet visade det sig, att av de elever, som enligt vårt kriterium bedömts som tillbakadragna i åk 3, ca 42 % av pojkarna och 36 % av flickorna, fortfarande bedömts som tillbakadragna i åk 6. Undersökningsgruppen (Ti) kunde således uppdelas i en stabilt tillbakadragen grupp (TiSt) och i en instabilt tillbakadragen grupp (TiI).

En översikt av resultaten för åk 3 och 6 ges i tabell 14. Denna visar riktning och signifikans på skillnader mellan vår grupp tillbakadragna barn och totalgruppen barn i ett antal variabler. Plustecken anger att ifrågavarande grupp elever hade högre och minustecken att den hade lägre värde i variabeln än totalgruppen elever hade. S anger signifikant skillnad på minst 5 %-nivån.

Tabell 14

Det framgår av översikten i tabell 14 att de tillbakadragna barnen i genomsnitt låg signifikant lägre än totalgruppen bl a i intellektuell kapacitet, i föräldrarnas utbildningsnivå, i kamratstatus, i självvärdering av popularitet bland kamrater och i sin förmåga att anpassa sig till skolans prestationskrav.

Överlag avvek de instabilt tillbakadragna barnen i samma riktning från totalgruppen som de stabilt tillbakadragna, men utgjorde i allmänhet en mellangrupp.

VI RESULTAT II Årskurserna 8 och 9

A. Inledning

De i föregående avsnitt redovisade resultaten för åk 3 och 6 utgör bakgrunden till denna undersöknings huvudsyfte, nämligen att på nytt studera dessa elevers anpassning efter ett tidsintervall på 5-6 år.

Förutom den i avsnitt II:B (sid 12) redan angivna frågeställningen, som syftar till att ge en allmän beskrivning av stabilt respektive instabilt tillbakadragna elever i åk 8 och 9 i vissa anpassningskriterier, har på grundval av de i åk 3 och 6 erhållna resultaten följande hypoteser tillkommit.

Hypoteser

1. Stabilt tillbakadragna elever har lägre kamratstatus än (1) instabilt tillbakadragna och (2) en normalgrupp elever.
2. Stabilt tillbakadragna elever har lägre självvärdering än (1) instabilt tillbakadragna, och (2) en normalgrupp elever.
3. Både stabilt och instabilt tillbakadragna elever trivs sämre i skolan än en normalgrupp elever.
4. Både stabilt och instabilt tillbakadragna elever har lägre skolprestationer än en normalgrupp elever.
5. Både stabilt och instabilt tillbakadragna elever visar lägre ambitioner när det gäller vidare teoretiska studier än en normalgrupp elever.

B. Resultat

Intelligens

På de begåvnings-test, som genomfördes i åk 8, ht -69 (IV:7, sid 25) visar sig både TiSt och Til av båda könen genomgående ha lägre genomsnittspoäng än respektive totalgrupp. Detta gäller såväl på summerade prov som på enskilda delprov (bilaga 17).

Genomgående ligger TiSt lägst. Signifikanta skillnader har för flickor erhållits mellan TiSt och totalgruppen i summa intelligensprov och prov på verbal förståelse.

Kamratstatus och självdeklarerad upplevelse av relationer till kamrater

Som vi tidigare har framhållit kan tillbakadragenhet förväntas ha en stark anknytning till låg kamratstatus. Riktigheten i detta antagande har fått stöd genom resultaten i åk 3 och förstärks ytterligare om sambandet mellan tillbakadragenhet och låg kamratstatus kvarstår vid uppföljning till åk 8-9, dvs att TiSt har lägre kamratstatus än TiI respektive totalgruppen. För bedömning av kamratstatus har sociometrisk mätning av popularitet inom klassrum, åk 8, använts (IV:3, sid 20).

Tabell 15

Tabell 15 visar, att TiSt i genomsnitt ligger lägre i klasskamraternas rangordning jämförda med totalgruppen. Skillnaden är dock signifikant endast för flickorna. Markant och signifikant skillnad i hypotesens riktning mellan TiSt och TiI finner vi likaså endast för flickornas del. Dessa resultat bör ses med viss reservation, då det ifrågavarande måttet ej kan anses vara helt tillförlitligt p g a bortfall av några klasser.

Elevernas upplevelse av sina relationer till kamraterna har belysts med hjälp av elevenkätfrågor till båda könen i åk 9 (IV:5, sid 21) och för flickornas del dessutom med faktorerna "Sexuell erfarenhet och social säkerhet" samt "Negativa kamratrelationer" ur symtombelastningsenkäten i åk 8 (IV:5, sid 22).

Följande resultat har erhållits:

På frågan "Har Du bästa vän/vänner?" visar sig skillnaderna mellan grupperna vara små och icke signifikanta. Man kan dock spåra en tendens till att TiSt mindre ofta har bästa vänner än vad TiI och totalgruppen har. Tydligast är detta för pojkarna (bilaga 18).

Frågan "Känner Du Dig populär bland kamraterna?" har gett små skillnader. En svag tendens till att det är en större andel av TiI än TiSt och totalgruppen som inte känner sig särskilt populära kan spåras (bilaga 18).

Enligt svaren på frågan "Är det viktigt för Dig att vara populär bland kamrater?" förefaller det vara något mindre viktigt för TiSt-gruppen och TiI-gruppen pojkar, att vara populär bland kamraterna än för totalgruppen pojkar. För flickornas del är skillnaderna obetydliga, men går i samma riktning i förhållande till totalgruppen (bilaga 18).

Vi finner en svag tendens till att TiSt och TiI i större utsträckning än totalgruppen svarar nej på frågan "Känner Du Dig annorlunda än Dina jämnåriga?" (bilaga 19).

TiSt-gruppen pojkar visar tendens till att i något högre utsträckning än totalgruppen ha gjort saker mot sin vilja bara för att få vara med vissa kamrater. TiSt-gruppen flickor däremot visar en motsatt tendens och skiljer sig dessutom signifikant från TiI (bilaga 19).

Vidare har vi för flickornas del enligt bilaga 20 funnit att i faktorn "Sexuell erfarenhet och social säkerhet" TiSt visar signifikant lägre grad av sexuell erfarenhet och upplever mindre popularitet hos pojkar och bristande förmåga att få kamrater i jämförelse med totalgruppen. TiI-gruppens genomsnittsvärde avviker obetydligt från totalgruppens.

I faktorn "Negativa kamratrelationer" avviker TiSt-gruppen flickor i riktning att ha mer negativa kamratrelationer än TiI och totalgruppen. TiI-gruppens genomsnittsvärde skiljer sig ej nämnvärt från totalgruppens (bilaga 20).

Självvärdering

Vi har anledning att förvänta oss att självvärdering hos TiSt är lägre än hos TiI och totalgruppen. Självvärderingen har för båda könen mätts genom självskattning i åk 8 (IV:4, sid 21) och för flickorna även med faktorn "Bristande självacceptans" ur symtombelastningsenkäten i åk 8 (IV:5, sid 22).

Av tabell 16 framgår det att det för pojkarna inte föreligger några väsentliga skillnader mellan grupperna i självvärdering. För flickorna går skillnaderna i förväntad riktning, dvs TiSt har signifikant lägre självvärdering än totalgruppen och TiI.

I den för flickorna undersökta faktorn "Bristande självacceptans" har vi funnit små och icke signifikanta skillnader mellan grupperna. Skillnaderna tyder dock på att TiSt-gruppen flickor i något mindre utsträckning än TiI-gruppen och totalgruppen visar bristande acceptans av sin aktuella könsroll och önskan om självförändring.

Föräldrarelationer

Föräldrarelationer har beskrivits med hjälp av faktorerna "Modersrelationer" och "Fadersrelationer" ur elevenkäten i åk 9 (IV:5, sid 22). Ytterligare tre frågor ur denna enkät har medtagits samt för flickorna dessutom faktorn "Negativa hemrelationer" ur symtombelastningsenkäten i åk 8 (IV:5, sid 22).

I faktorn "Modersrelationer" framträder inte några signifikanta skillnader mellan grupperna. För pojkarna kan man dock finna en tendens till att TiSt har sämre modersrelationer än TiI-gruppen och totalgruppen pojkar.

Ej heller beträffande "Fadersrelationer" finner vi några signifikanta skillnader mellan grupperna. TiI-gruppen pojkar tycks emellertid ha något bättre fadersrelationer än totalgruppen medan TiSt-gruppen flickor skiljer sig från total- och TiI-gruppen i riktning mot sämre fadersrelationer.

För flickorna finner vi i faktorn "Negativa hemrelationer" inga större skillnader mellan grupperna.

På frågan "Vem tycker Du i allmänhet förstår Dig bäst? - Kamrater eller föräldrar?" finner vi en tendens till att TiSt-gruppen flickor upplever sig bli något bättre förstådda av föräldrar än kamrater, i jämförelse med totalgruppen flickor. För pojkarnas del är skillnaderna mellan grupperna obetydliga.

På frågan "Tror Du att man kan lita på vuxna så att Du kan anförtro Dig åt dem och få hjälp om Du behöver det?" visar sig skillnaderna mellan grupperna vara mycket små men i riktning att TiSt och TiI litar mer på vuxna än totalgruppen.

På frågan "Om Dina föräldrar vill att Du skall göra en sak medan Dina kamrater föreslår något helt annat - hur brukar det i allmänhet gå då?" framträder TiSt-gruppen flickor som signifikant mer föräldratrogna än totalgruppen flickor. En skillnad i samma riktning finner vi även i jämförelse med TiI. Gruppkillnaderna för pojkarna är även här obetydliga (bilaga 21).

Symtombelastning

För att besvara frågan huruvida det förekommer symtom av neurotisk art i våra undersökningsgrupper har vi för flickorna använt faktorerna "Ängslighet" och "Inåtvändhet" ur symtombelastningsenkäten i åk 8 (IV:5, sid 22). För båda könen har medtagits faktorn "Psykosomatiska reaktioner" samt en fråga angående nervositet för att redovisa inför klassen ur elevenkät åk 9 (IV:5, sid 22).

Tabell 17

Inåtvändhet. Av tabell 17 kan utläsas att TiSt-gruppen flickor visar signifikant lägre grad av inåtvändhet jämfört med totalgruppen. Värdena mellan TiSt och TiI är ej signifikant åtskilda, men TiI ligger närmare totalgruppen.

Tabell 18

Ängslan. I fråga om ängslighet visar TiSt-gruppen flickor enligt tabell 18 signifikant lägre grad av symtom på ängslighet än vad totalgruppen och TiI gör.

Tabell 19

Psykosomatiska reaktioner. För pojkarna framträder enligt tabell 19 ej signifikanta skillnader mellan grupperna. Man kan dock utläsa en tendens till att TiSt pojkar och flickor visar symtom i lägre grad än totalgruppen och TiI.

På frågan "Brukar Du vara nervös och orolig för att redovisa arbetsuppgifter inför klassen?" finner vi samma tendenser för pojkar och flickor. Både TiSt och TiI visar nervositet något oftare än totalgruppen, men skillnaderna är signifikanta endast för TiI (bilaga 22).

Asocialitet

Asocialitet och utageringstendenser i våra undersökningsgrupper har vi för båda könen mätt med hjälp av elevenkätsfrågor i åk 9 angående alkoholkonsumtion och haschrökning samt för flickornas del med faktorn "Asocialitet" ur symtombelastningsenkät i åk 8 (IV:5, sid 22).

Tabell 20

Utav tabell 20 framträder att både TiSt- och TiI-gruppen pojkar har druckit sig berusade i genomsnitt färre antal gånger än vad totalgruppen pojkar har gjort. Skillnaden är signifikant för TiSt.

Resultaten för flickornas del visar, att TiSt har druckit sig berusade signifikant färre antal gånger än totalgruppen och TiI. Däremot visar det sig att TiI flickorna, i genomsnitt har druckit sig berusade signifikant flera gånger än totalgruppen. Av TiI har 42 % mot totalgruppens 27 % varit berusade mer än 10 gånger.

Av den procentuella fördelningen framgår vidare att 52 % av TiSt flickor aldrig har varit berusade jämfört med andelen 29 % av totalgruppen och 20 % av TiI-gruppen. Motsvarande värden för pojkarna är 42 %, 26 % och 31 %.

Frågan "Har Du rökt hasch?" gav enligt tabell 20 för pojkarnas del små och icke signifikanta skillnader mellan grupperna. För flickorna visar sig likartade tendenser mellan grupperna som beträffande alkohol. Man kan konstatera att haschrökning har låga frekvenser i samtliga grupper. Tendenserna tyder dock på att TiSt flickor, i minst utsträckning har rökt hasch (93 % uppger sig aldrig ha gjort detta (mot 87 % och 82 % i totalgruppen respektive TiI). För TiI, flickor, framträder en tendens till att de i genomsnitt har rökt flera gånger än totalgruppen och TiSt (6 % av TiI har rökt hasch mer än 10 gånger jämfört med totalgruppens 4 % och TiSt-gruppens 0 %).

Resultaten på "Asocialitet"-faktorn för flickorna går i samma riktning som beskrivits ovan. Skillnaderna är ej signifikanta, men tyder på en tendens till att TiSt visar minst tecken på asocialitet jämfört med totalgruppen och TiI. Även här anger TiI, flickor, högsta graden av symtom på asocialitet av grupperna.

Kriminellt beteende

Huruvida tillbakadragna barn utgör en riskgrupp i utveckling mot kriminalitet har vi för pojkarnas del försökt belysa med hjälp av indelning i konformitetsgrupper och uppgift på antal begångna brott, som grundar sig på elevenkåtsfrågor i åk 9 (IV:5, sid 23).

Vad beträffar antalet begångna brott framträder små och icke signifikanta skillnader mellan undersökningsgrupper och totalgruppen.

Tabell 21

Tabell 21 visar att TiSt svarar för den högsta andelen i konformitetsgrupp 1, vilket tyder på att flera av TiSt i jämförelse med totalgruppen och TiI inte har gjort sig skyldiga till någon av de i enkäten angivna 22 brottstyperna.

Man kan utläsa en svag tendens till att utvecklingen både hos TiSt- och TiI-pojkar gått mot konformitet i högre grad än hos totalgruppen pojkar. TiI tycks i detta avseende bilda en mellangrupp.

Man kan konstatera, att då lagöverträdelser har skett, tycks det för TiSt ej ha inneburit så svåra påföljder. För ingen av dem har barnavårdsnämndens utredning varit aktuell. Detta har inträffat för 10 % av pojkarna i totalgruppen och för 12 % av TiI-gruppen pojkar.

Beteendenormer

För att något belysa attityder och normklimat i våra undersökningsgrupper har vi använt en indelning i 5 profilgrupper, som bygger på olika normmönster i handlingsintentioner enligt normenkäten i åk 8 (IV:5, sid 21).

Tabell 22

En signifikant större andel av TiSt-pojkar tillhör enligt tabell 22 grupp 3 i jämförelse med totalgruppen pojkar, dvs flera av dem tar avstånd från samtliga beskrivna beteenden och går således mer på en föräldrakonformistisk linje. Denna tendens gäller även i jämförelse med TiI, vars värden i de olika profilgrupperna ligger närmare totalgruppen. För flickor går skillnaderna mellan gruppernas fördelningar i samma riktning som för pojkar, men är mindre markanta.

Skolprestation

Både TiSt och TiI kan förväntas ha lägre skolprestation än totalgruppen elever. Vid bedömningen av skolprestation har vi utgått från standardprov och betyg i åk 8 och 9 (IV:7, sid 26). Gruppernas medelbetyg återges i tabell 23 och 24.

 Tabell 23

Tabell 23 visar, att i svenska (åk 9) har TiSt och TiI signifikant lägre genomsnittsvärden än totalgruppen. Samma tendens framgår även av standardproven i svenska i åk 8. Vi kan tillägga att spridningen i betyg i svenska är lägre i TiSt och TiI än i totalgruppen och att ingen i våra undersökningsgrupper har fått högsta betyget.

I matematik i åk 9 är skillnaderna mellan grupperna överlag små (tabell 23) men tyder på en tendens till att TiSt och TiI i genomsnitt ligger något lägre i betyg än totalgruppen. TiSt avviker mest från totalgruppen i särskild kurs, där skillnaden är signifikant för pojkarna.

Även i genomsnittsbetygen i engelska i åk 8 är skillnaderna överlag ganska små med en tendens till att TiSt och TiI-gruppernas värden ligger lägre än totalgruppens i särskild kurs (tabell 23). Skillnaden är signifikant för TiI-pojkarna.

Av frekvensfördelningarna i de nämnda färdighetsämnena framgår en tendens att TiSt och TiI i mindre utsträckning än totalgruppen har betygen 4 och 5. Ingen av TiSt-gruppen pojkar har fått högsta betyget i något av ämnena.

 Tabell 24

I övningsämnena teckning, slöjd och gymnastik visar sig enligt tabell 24 en tendens till att både TiSt och TiI har lägre medelbetyg än totalgruppen. Skillnaderna är signifikanta i teckning för TiSt-pojkarna och i gymnastik för TiSt-flickorna. TiI ligger närmare totalgruppens värden än vad TiSt-gruppens värden gör.

Beträffande fördelningen av betygen i övningsämnena finner vi en genomgående tendens att TiSt i lägre grad än totalgruppen har betygen 4 och 5. Tendensen är mindre entydig för TiI.

Skoltrivsel

Man kan förvänta att både TiSt och TiI trivs sämre i skolan än totalgruppen elever. Eleverna i åk 9 besvarade i studie- och yrkesvalsenkäten (IV:5, sid 23) frågorna "Har Du trivts med att gå i skolan?" och "Har Du trivts bättre i åk 9 än tidigare år?". Resultatet åter-

ges i bilaga 23 och visar, att de genomsnittliga skillnaderna mellan grupperna är små och går i olika riktning för de båda könen. TiSt-gruppen pojkar uppger i genomsnitt något bättre trivsel i skolan än totalgruppen och TiI, vilka har samma genomsnittsvärde. Av flickorna säger sig både TiSt och TiI ha trivts sämre i skolan än totalgruppen, men skillnaden är signifikant endast för TiI-gruppen flickor.

Frågan "Har Du trivts bättre i åk 9 än tidigare år?" har gett resultat, som tyder på att TiI-flickorna i genomsnitt trivts lika bra i åk 9 som tidigare till skillnad från totalgruppen, som trivts något bättre. Skillnaden mellan dessa grupper är signifikant (bilaga 23).

Frånvarotimmar

Summerade antalet registrerade frånvarotimmar under vårterminen 1970 för eleverna i åk 8 är hämtade ur betygsjournalerna.

För båda könen visar sig i samtliga grupper det aritmetiska medelvärdet vara högre än medianen, vilket anger att fördelningarna är positivt sneda. En mindre andel elever har mycket hög frånvaro.

Pojkarnas medianvärden överensstämmer exakt i samtliga grupper och motsvarar i det närmaste drygt en veckas undervisning, som enligt läroplanen uppgick till 35 timmar (Lgr 1969). En något större andel av TiSt än av totalgruppen och TiI har en frånvaro på mer än 100 timmar (ca 21 % mot 11 respektive 8 %).

För flickornas del har TiSt i genomsnitt lägre frånvaro än totalgruppen och TiI, vilka ligger nära varandra (Md= 26 timmar mot 47 respektive 45 timmar). Skillnaderna mellan grupperna i andel elever med frånvaro på över 100 timmar skiljer sig inte mycket, men TiSt uppvisar högsta procenttalet.

Skolsatsning och studieambition

Vi har ställt hypotesen att TiSt och TiI visar lägre ambition för teoretiska studier än totalgruppen. Studieambition har bedömts utifrån elevernas faktiska linjeval i åk 9 och ett antal frågor ur studie- och yrkesvalsenkäten i åk 9 (IV:5, sid 23). Dessutom har vi belyst elevernas skolsatsning med hjälp av faktorerna "Skolsatsning" och "Upplevd arbetsbelastning" ur elevenkäten i åk 9 (IV:5, sid 22).

Vid jämförelse mellan gruppernas frekvensfördelningar för linjeval i åk 9 framkommer enligt bilaga 24 en tendens till att TiSt och TiI i lägre utsträckning än totalgruppen går på gymnasieförberedande linje (g-linjen).

Tabell 25

På frågan "Vad tänker Du göra efter 9:an?" är enligt tabell 25 frekvensfördelningarna för TiI av båda könen samt för TiSt-gruppen flickor klart skilda från totalgruppens. Man kan bl a notera att en mindre andel av TiSt och TiI än av totalgruppen elever siktar mot 3-4 åriga gymnasiestudier och att TiSt- och TiI-gruppen flickor i högre utsträckning tänker börja arbeta eller praktisera på arbetsplats.

På frågan "Hur lång tid kan Du tänka Dig att studera efter grundskolan för att få ett yrke Du trivs med?" visar sig TiSt och TiI i lägre grad än totalgruppen vilja satsa på yrkesstudier på mer än 3 år. Skillnaderna mellan medelvärdena är signifikanta för flickorna (bilaga 25).

På frågan om de tror att de kan klara studierna vid linjer motsvarande a) yrkesskolan, b) fackskolan och c) gymnasiet finner man tendensen att TiSt och TiI har lägre tilltro till sin studieförmåga än totalgruppen. Skillnaden är signifikant för TiI-flickor beträffande yrkesskolan och för TiSt-gruppen pojkar beträffande gymnasiet då man jämför frekvensfördelningarna.

I faktorn "Skolsatsning" är skillnaderna små och icke signifikanta.

I faktorn "Upplevd arbetsbelastning" skiljer sig TiSt tydligt från såväl totalgruppen som TiI. Resultaten tyder på att TiSt tycker att det är mindre arbetssamt i skolan. Skillnaderna är signifikanta för pojkarna.

C, Översikt av resultaten i åk 8 och 9

I tabell 26 ges en översikt av resultaten av uppföljningen av de tillbakadragna eleverna till åk 8 och 9. Vid jämförelse mellan de stabilt tillbakadragna eleverna (TiSt) respektive de instabilt tillbakadragna (TiI) med totalgruppen elever (Tot) anger plustecken att ifrågasvarande grupp hade högre och minustecken att den hade lägre värde i variabeln än totalgruppen hade. Vid jämförelse mellan TiSt och TiI anger tecknen riktningen på TiSts avvikelser från TiI. S anger, att skillnaden är signifikant på minst 5 %-nivån.

Tabell 26

Enligt tabell 26 visar det sig att både de stabilt och de instabilt tillbakadragna eleverna avvek i negativ riktning från totalgruppen i ett flertal variabler. Således framstod liksom i åk 3 tendenser till lägre intellektuell kapacitet, lägre skolprestationer samt lägre kamratstatus och självvärdering av popularitet bland kamrater.

Vidare framträdde tendenser till lägre ambitioner och lägre själv-tillit för teoretiska studier samtidigt som man speciellt för flickornas del ser tendenser till att de i mindre utsträckning ville satsa på yrkesutbildning.

Beträffande frågor, som berör ängslighet visade de stabilt tillbakadragna eleverna färre symtom än totalgruppen respektive de instabilt tillbakadragna.

I fråga om tendenser till asocialitet framstod de stabilt tillbakadragna av båda könen som mindre belastade än totalgruppen, medan de instabilt tillbakadragna flickorna visade ett mera utagerande beteendemönster än såväl totalgruppen som de stabilt tillbakadragna eleverna.

VII SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

A. Sammanfattning

Syftet med föreliggande arbete har varit att i åk 3 undersöka tillbakadragna skolbarn i ett antal egenskaper och bakgrundsfaktorer och att studera dessa barns anpassning på högstadiet.

Vi har utgått från klasslärares bedömning av eleverna i tillbakadragenhet uttryckt i en sjugradig skattningsskala. Tillbakadragenhet definierades som försagdhet, blyghet, dålig självkänsla och svårighet att ge uttryck för sig själv.

En extremgrupp tillbakadragna barn av vardera könet har uttagits av samtliga skolelever i Örebro, som år 1965 gick i åk 3 i vanlig klass. Den består av 109 pojkar och 131 flickor eller ca 25 % av totalgruppen barn.

För att få underlag för prediktion utifrån tillbakadragenhet har vi undersökt i vad mån de elever, som i åk 3 tillhörde extremgruppen tillbakadragna fortfarande ansågs vara tillbakadragna i åk 6. Undersökningsgruppen visade sig kunna uppdelas i en stabil, dvs fortfarande tillbakadragen grupp och en instabil, dvs icke längre tillbakadragen grupp. Båda dessa grupper har följts upp på högstadiet, eftersom de instabila liksom de stabila kunde betraktas som riskgrupper. Vi fann att 42 % av de 93 pojkarna och 36 % av de 119 flickorna i åk 6 var stabilt tillbakadragna.

Undersökningsgrupperna har jämförts med varandra och med totalgruppen (476 pojkar och 490 flickor) i ett antal variabler representerande individens sociala anpassning, inre anpassning och prestation i åk 3, 6 och 8-9. Variablerna har mätts med lärar- och kamratskattningar, elev- och föräldraenkäter, intelligenstest och skolresultat. Signifikansprövning mellan grupperna har utförts genom z-test och χ^2 -prövning.

Resultaten visar att de tillbakadragna barnen i åk 3 hade sämre kamratrelationer än jämnåriga, och att de tillbakadragna flickorna även hade lägre självvärdering vad gäller egen popularitet bland klasskamraterna.

De tillbakadragna barnen utmärktes även av personliga svårigheter i högre grad än barnen i genomsnitt. De var, enligt lärarnas uppfattning av deras beteende i klassrummet, mer disharmoniska och spända, hade sämre koncentrationsförmåga och var dessutom mindre skolmotiverade. Däremot visade de tillbakadragna barnen mindre motorisk oro än sina kamrater och avvek ej i fråga om aggressivt beteende.

Av pojkarna var det dock endast de instabilt tillbakadragna, som visade disharmoni, distraktion, skolleda och spänning i tydligt högre grad än totalgruppen.

Resultaten beträffande ängslighet och psykosomatiska symtom deklarerade både av föräldrar och eleverna själva gav mot förväntan ej något underlag för entydiga slutsatser. Vad gäller föräldrarnas svar var bortfallet stort.

Enligt föräldrarna visade de tillbakadragna barnen en tendens att inte trivas så bra i skolan som andra barn. Denna tendens fick ett svagt stöd av flickornas egen utsago men ej av pojkarnas.

De tillbakadragna barnen låg intelligensmässigt lägre än sina kamrater.

De visade också sämre prestation i skolan enligt standardprov och tenderade att underprestera i förhållande till sin begåvningsnivå.

En granskning av den sociala bakgrunden för de tillbakadragna barnen visade att deras familjer befann sig på något lägre socioekonomisk nivå beträffande utbildningsnivå, inkomst och bostadsförhållanden än familjer i genomsnitt.

Jämförelser i avseende på vissa familjeförhållanden utöver de socioekonomiska gav däremot på g a stort bortfall ej underlag för entydiga slutsatser.

Resultaten från åk 6 visar att de barn i vår undersökningsgrupp, som i åk 6 fortfarande bedömts som tillbakadragna, enligt klasskamraternas uppfattning var mindre motiverade för skolarbetet och mindre säkra på sig själva än totalgruppen. Anmärkningsvärt är att detta gällde även för de instabilt tillbakadragna, vilka dock var signifikant mindre osäkra än de stabilt tillbakadragna.

Vid uppföljningen av de tillbakadragna eleverna till åk 8 och 9 visade det sig att de stabilt tillbakadragna eleverna på intelligenstesten fortfarande låg lägre än övriga grupper. Tydligast var skillnaden för flickorna.

Hypotesen att stabilt och instabilt tillbakadragna elever har lägre skolprestation än en normalgrupp elever bekräftades för både de stabila och instabila av båda könen när det gäller betyg i svenska. Klara skillnader eller tendenser i förväntad riktning visade sig även beträffande betygen i matematik och engelska, särskilda kurser, samt i teckning och gymnastik. I övningsämnen utgjorde de instabila en mellangrupp.

Hypotesen att både stabilt och instabilt tillbakadragna elever har trivts sämre i skolan än en normalgrupp fick bekräftelse endast för de instabilt tillbakadragna flickornas del. Resultaten för de stabilt tillbakadragna flickorna gick dock i förväntad riktning.

I fråga om summerade antalet frånvarotimmar under vårterminen i åk 8, överensstämde pojkarnas genomsnittsvärde (Md), medan de stabilt tillbakadragna flickorna hade lägre frånvaro än de instabila och totalgruppen.

Hypotesen att stabilt och instabilt tillbakadragna elever har lägre ambition för teoretiska studier än en normalgrupp har delvis fått stöd. Andelen av dem som siktade mot 3-4 åriga gymnasiestudier var avgjort mindre bland de instabilt tillbakadragna pojkarna och de stabilt tillbakadragna flickorna än i totalgruppen. En tendens i förväntad riktning gäller även för de stabila pojkarna och de instabila flickorna. Dessa resultat överensstämmer också med elevernas faktiska linjeval.

Dessutom fann vi att både de stabilt och de instabilt tillbakadragna flickorna var klart mindre benägna att över huvud taget satsa på någon längre tids yrkesstudier i jämförelse med sina kamrater.

De tillbakadragna eleverna visade också en tendens till lägre tilltro till sin studieförmåga än totalgruppen.

Vår hypotes att stabilt tillbakadragna elever har lägre kamratstatus än instabila och en normalgrupp blev bekräftad för flickornas del. För pojkarna var medelvärdeskillnaderna mellan grupperna mycket små.

Hypotesen att stabilt tillbakadragna elever har lägre självvärdering än instabila och en normalgrupp elever bekräftades även här endast för flickornas del.

Några entydiga slutsatser beträffande elevernas föräldrarelationer kan ej dras. Skillnaderna mellan grupperna var i allmänhet små, men vissa tendenser finns till att i synnerhet de stabilt tillbakadragna flickorna var mer föräldratrogna än sina jämnåriga.

Även normmönstret för de stabilt tillbakadragna eleverna gick mer på en föräldrakonformistisk linje.

Beträffande förekomsten av neurotiska symtom talar resultaten entydigt för att de stabilt tillbakadragna flickorna i tydligt lägre grad visade tecken på inåtvändhet och ängslighet än sina kamrater.

Samma tendens fann vi även i fråga om psykosomatiska symtom.

För pojkarna har vi endast mått på psykosomatiska symtom och fann där en tendens till att de stabilt tillbakadragna pojkarna visade något färre symtom än pojkar i genomsnitt.

Granskning av asocialitet och utageringstendenser visar att de stabilt tillbakadragna eleverna i detta avseende inte utgjorde någon problemgrupp: Användning av alkohol i berusningssyfte förekom bland dem i klart mindre utsträckning än bland eleverna i genomsnitt. Samma tendens finner vi för de instabilt tillbakadragna pojkarna. Däremot hade de instabilt tillbakadragna flickorna druckit sig berusade betydligt oftare än sina kamrater. Haschrökning förekom i låg omfattning i alla grupper, men resultaten för flickornas del visar samma mönster i gruppjämförelserna som i fråga om alkohol.

Vad gäller kriminellt beteende bland pojkarna var skillnaderna mellan grupperna mycket små i antal begångna brott. En svag tendens framträdde emellertid att de stabilt tillbakadragna efter att ha överträtt lagen, i något högre utsträckning än pojkarna i övrigt slutade att begå brott. Detta tycks gälla både för dem, som blev upptäckta och dem, som ej upptäcktes. Resultaten visar vidare, att ingen av de stabilt tillbakadragna pojkarna hade varit föremål för barnavårdsnämndens utredning. Dessutom visade sig en svag tendens till att en större andel av de stabilt tillbakadragna jämfört med övriga pojkar inte alls hade gjort sig skyldiga till några lagöverträdelser.

B. Diskussion

Innan vi diskuterar kring huvudresultaten av denna undersökning vill vi framhålla följande:

Huvudproblemet i detta arbete har varit att försöka besvara frågan i vad mån tillbakadragenhet i tidig skolålder kan ses som ett tecken på störd anpassning och ha prognosvärde för den senare utvecklingen.

I vår undersökning har vi utgått från klasslärarnas bedömning av eleverna i en variabel, vars ena extrem karakteriseras som tillbakadragenhet, definierad som försagdhet, blyghet, dålig självkänsla och rädsla för att ge uttryck för sig själv.

Vi vet mycket litet om i vilken utsträckning tillbakadragenhet som ett sätt att bete sig är beroende av individens yttre eller inre omständigheter. Det är troligt att det som är avgörande för hur en individ reagerar i en aktuell situation och vad som bestämmer hans utveckling är hans kombination av egenskaper och det dynamiska samspillet mellan dessa i interaktion med faktorer i den speciella sociala situation han befinner sig i.

Även om det är en stor fördel att få en bedömning av klassläraren, som i regel har sett eleven en längre tid och lärt känna honom ganska väl följer av det sagda, att det torde vara svårt att få en valid bedömning av individers tillbakadragenhet i och med att man använt sig av endast en bedömare (klassläraren i åk 3 respektive åk 6), som gett sin subjektiva tolkning genom att summera sina intryck av elevens beteende i en mängd olika situationer, som vi inte vet något om.

Förmodligen har lärarna bildat sin uppfattning om eleverna framför allt i klassrumssituationer, vilka utgör en specifik och avgränsad del av elevernas hela livssituation. Risk finns för haloeffekt och resultatet kan bli ett onyanserat mått på individens sätt att reagera.

Önskvärt hade varit att få en bedömning av individens tillbakadragenhet av flera oberoende bedömare och i olika typer av situationer; i skolan t ex i olika ämnen under skilda arbetsformer (teoretiska, praktiska, individuellt och i grupper av olika slag).

I det följande vill vi försöka ge en bild av de tillbakadragna eleverna utifrån de erhållna resultaten och de tankegångar, som dessa väckt. Därmed följer att diskussionen har en spekulativ karaktär.

Vid bedömning av stabilitet i tillbakadragenhet har vi funnit överensstämmelse i viss utsträckning mellan klasslärarnas bedömningar i åk 3 och åk 6. Med samma kriterium på tillbakadragenhet i de båda årskurserna var 42 % av pojkarna och 36 % av flickorna fortfarande tillbakadragna. Vi kan räkna med att skillnaderna mellan bedömningarna i de båda årskurserna dels motsvarade en verklig förändring av elevernas tillbakadragenhet dels var en följd av det mätningssörfarande, som använts. De stora medelvärdeskillnaderna mellan åk 3 och åk 6 för de instabilt tillbakadragna tyder således på en reell förändring hos många hos barnen, men man kan också räkna med att en del barn, som i verkligheten ej varit särskilt tillbakadragna i åk 3 p g a slumpinflytanden vid lärarskattningen ändå hamnade i vårt urval i åk 3. Förhållanden, som kan tänkas minska reliabiliteten i bedömningarna är att sammansättningen av klasserna kan ha förändrats genom omflyttning, inflyttning eller bortfall av elever, vilket lett till att barnen bedömdes mot en annan referensgrupp i åk 6 än i åk 3.

Beträffande bortfallet av elever kan anföras, att de barn, som placerades i specialklass efter åk 3 i genomsnitt hörde till de mer extremt tillbakadragna. Detta gäller i synnerhet för pojkarna och kan ha lett till att vissa mindre tillbakadragna kommit med bland de stabila. (Det förhållandet, att man av datatekniska skäl i totalmaterialet ej medtagit de barn, som redan i åk 3 var specialklassplacerade, kan innebära att ytterligare ett antal extremt tillbakadragna barn ej kommit med i vår undersökning.)

I vad mån samma z-poäng hos elever från olika klasser och i olika årskurser motsvarar samma grad av tillbakadragenhet har vi ingen möjlighet att fastställa i och med att bedömningarna är gjorda av olika lärare. Trots detta vill vi göra följande jämförelser:

Enligt tidigare undersökningar (Peterson, 1961; Macfarlane et al, 1954) har man funnit, att tillbakadragenhet är vanligare hos flickor än hos pojkar. I och med att i den population vi utgått från könen bedömdes var för sig och man utgick ifrån att tillbakadragenhet skulle vara normalfördelad kan man förvänta sig att pojkarna och flickorna bedömts som tillbakadragna i ungefär lika stor utsträckning. Med samma gräns för tillbakadragenhet för könen har vi emellertid fått lägre andel pojkar än flickor, nämligen 23 % mot

27 % av totalmaterialet. Detta ger en antydning om överensstämmelse med tidigare fynd om man antar att lärarnas avsteg från instruktionen vid skattningarna haft underlag i elevernas beteenden.

Det har, som tidigare nämnts, visat sig att lärarna trots ovannämnda anvisning angående fördelningen i mindre utsträckning gav pojkarna höga extremvärden i råpoäng än flickorna. Om detta motsvarar en verklig könsskillnad i förekomst av extrem tillbakadragenhet skulle den överföring, som skett av råpoängen till z-värden innebära, att pojkarnas värden i tillbakadragenhet i flera fall överskattats. Om så är fallet kan de också förväntas ha varit mindre stabila än flickorna i detta beteende. Det lägre genomsnittsvärdet för de stabilt tillbakadragna pojkarna i åk 6 kan tolkas i den riktningen. För att motverka denna felkälla kunde vi ha satt gränsen för vad som betecknats som tillbakadragenhet snävare för pojkarna än för flickorna, men i och med att beräkningarna för könen gjorts var för sig har vi inte ansett det nödvändigt.

Våra resultat ger en antydning om att de tillbakadragna barnen både i åk 3 och åk 8 i genomsnitt hade lägre intellektuell kapacitet än sina jämnåriga kamrater men till övervägande del låg inom normalzonen.

Att även de tillbakadragnas skolprestationer genomsnittligt var lägre än totalgruppen, om än på normalnivå, kan ses som en naturlig följd av skillnaderna i gruppernas begåvningsnivå. Vi vet dock inte om dåligt självförtroende och osäkerhet hos de tillbakadragna kan ha inverkat sänkande såväl på deras resultat på intelligenstesterna som på deras prestationer i skolan. Vad som bör observeras är den tendens till underprestation, som vi har funnit hos de tillbakadragna eleverna som grupp. Man kan även notera att de lägre prestationerna i åk 8 och 9 inte bara gällde färdighetsämnena utan även övningsämnena, som kan förväntas vara mindre känsliga för intellektuell kapacitet.

I och med att de tillbakadragna eleverna i allmänhet fullgjort sina uppgifter i skolan har man som påpekats i tidigare undersökningar (Walsh & O'Connor, 1968) funnit att de vanligen inte uppfattas som missanpassade av lärare. Det kan tänkas att omgivningen undervärderar de tillbakadragnas förmåga på deras svårigheter att hävda sig. Deras dåliga självförtroende vidmakthålles då genom att de varken blir stimulerade av framgångar genom sina prestationer eller genom positiva förväntningar och uppmuntran från omgivningen.

Vi har funnit att i jämförelse med totalgruppen en större andel av de tillbakadragnas föräldrar hade låg yrkesutbildning eller ingen yrkesutbildning alls. Dessa barn kan förmodas ha fått röna mindre stöd och intresse för sitt skolarbete i hemmet än andra barn. Skolan var kanske för dem en mera främmande miljö än för de flesta andra till följd av att man där ställde annorlunda krav än i hemmet, t ex krav på prestationer och krav på att kunna uttrycka sig verbalt, vilket kan medverka till att de reagerade med ett tillbakadraget beteende i skolan. Enligt våra resultat presterade de tillbakadragna som grupp sämre än jämnåriga på verbala intelligensprov liksom de på högsta-diet hade signifikant lägre betyg i svenska.

Vi har i vår undersökning inte kunnat kontrollera hur allmän tendensen till underprestation var bland de tillbakadragna. Det är möjligt att det bara gällde vissa av de tillbakadragna och att det förhåller sig så att ju lägre intelligens ett barn har och ju lägre utbildningsnivån är hos deras föräldrar desto större är risken att ett tillbakadraget barn skall underprestera, medan tillbakadragenhet, normal intelligens och hög utbildning hos föräldrarna kan bädda för överprestation, med vilken eleven kompenserar otillfredsställelse i sina sociala relationer. Både under- och överprestation kan ses som uttryck för bristande harmoni i individens anpassning till yttre krav.

Hur eleverna upplever sin skolsituation kan förmodas i stor utsträckning påverka deras uppfattning om deras egen prestationsförmåga och därigenom deras inställning till framtida sysselsättning. På frågor angående skoltrivsel visade sig något oväntat inga större genomsnittliga skillnader mellan de tillbakadragnas och totalgruppens svar varken i åk 3 eller på högsta-diet. De flesta uppgav sig ha trivts för det mesta eller ibland. Endast de instabilt tillbakadragna flickorna i åk 9 skiljde sig från de övriga i negativ riktning. Huruvida detta kan sammanhånga med skillnader i svarstendenser diskuteras längre fram. De tillbakadragnas svar visade inte på någon större entusiasm för skolan och därför är det kanske inte så överraskande att de i åk 3 enligt lärarna bedömdes som mindre skolmotiverade än totalgruppen, en uppfattning, som överensstämmer med klasskamraternas bedömning av dem i åk 6. De instabilt tillbakadragna tycktes dock i åk 6 utgöra en mellangrupp.

I och med att de tillbakadragna barnen visade tendens till lägre motivation för skolarbetet är det knappast förvånande att de enligt lärarbedömningarna i åk 3 något mer än andra barn i sitt klassrumsbeteende utmärktes av koncentrationssvårigheter och disharmoni. Däremot tycks det motsägande, att de samtidigt mer än de andra ansågs ha för stora krav på sig själva och att de spände sina krafter för att lyckas med sina uppgifter. En förklaring kan vara att de genom sitt sämre självförtroende upplevde yttre krav på prestationer som mer ansträngande än vad som var befogat, vilket ledde till spänningstillstånd hos dem och samtidigt olust inför inlärningsuppgifter. Det är möjligt att lärarna vid skattningen av skolmotivation mest tog fasta på de delar av definitionen, som betonar olust inför inlärningsuppgifter, vilket haft till följd att de tillbakadragna barnen har fått lågt skattningsvärde i denna variabel.

Att de tillbakadragna pojkarna och flickorna i mindre utsträckning än totalgruppen gick på g-linjen i åk 9 och att en mindre andel av de tillbakadragna tänkte fortsätta på 3-4 årigt gymnasium kan man se som ett tecken på lägre studieambitioner. I vad mån detta är en följd av de tillbakadragnas sämre förutsättningar för teoretiska studier så som de framträdde i intelligensprov och skolprestationer eller var en konsekvens av dåligt självförtroende och bristande uppmuntran för studier i hemmet går inte att få fram i vår undersökning eftersom vi inte hållit intelligens, prestationer och hemmets utbildningsnivå under kontroll. Enligt våra resultat hade de tillbakadragna på högstadiet lägre tilltro än totalgruppen till sin förmåga att klara framtida studier, men skillnaderna är i genomsnitt små. Man kan här dock notera en könsskillnad. Trots att flickorna i samtliga grupper och i samtliga ämnen hade högre medelbetyg än pojkarna hade de lägre tilltro till sin studieförmåga och tenderade att i större utsträckning börja arbeta efter 9:an. Tendensen är starkast för de stabilt tillbakadragna flickorna, av vilka 21 % tänkte börja arbeta mot 0 % av de stabila pojkarna. Det är här troligen bl a fråga om effekter av könsrollstänkande i fråga om yrkesval, som hos flickorna förstärkts av tendensen till tillbakadraget beteende eller faktorer, som samvarierat med detta.

Man har i tidigare studier (Wickman, 1928) framhållit att tillbakadraget beteende av vuxna ofta besvaras med sympati och en skyddande attityd. I vår undersökning har vi funnit vissa tendenser till att

de tillbakadragna barnen i åk 3 i högre utsträckning fick hjälp av sina föräldrar med läxorna och i lägre grad själva hjälpte till i hemmet än sina kamrater. En alltför hjälpende attityd framför allt från föräldrarnas sida kan hålla barnen kvar i ett beroendeförhållande. De förblir osäkra på sin egen förmåga. Som ett uttryck för ett sådant förhållande kan man kanske se tendenserna hos de stabilt tillbakadragna eleverna på högstadiet att vara mer föräldratrogna än sina jämnåriga, att känna sig något bättre förstådda av föräldrar än av kamraterna och att lita mer på vuxna. Skillnaderna mellan grupperna är emellertid små liksom beträffande uppgifter om positiva respektive negativa uttryck för föräldrarelationer, som t ex hur ofta de gör trevliga saker med föräldrarna och hur ofta de grälar med dem. Man finner vissa tendenser till sämre modersrelationer för stabila pojkar och sämre fadersrelationer för stabilt tillbakadragna flickor än för totalgruppen. Även om relationerna betecknas som sämre kan de vara ett tecken på en positiv utveckling i den mån de är ett uttryck för en ökad förmåga att hävda sig bl a genom att våga visa aggression och en minskning av tillbakadraget beteende som typisk reaktion.

De instabilt tillbakadragna tycks ha utgjort en mellangrupp mellan totalgruppen och de mer konforma stabila i sin hållning till av föräldrar och samhälle accepterade normer. Samma trend tycks gälla för pojkarna även i fråga om manifesterat brytande mot vissa regler och normer medan de instabila flickorna t o m visade tendenser till mer asocialt beteende än totalgruppen. Således hade de i genomsnitt varit berusade och rökt hasch fler gånger än totalgruppen flickor och t o m fler gånger än någon av pojkgrupperna. Detta mera öppet utagerande beteende kan vara en följd av att de instabila flickorna hade kommit längre i sin frigörelse från auktoriteter men kan möjligen också vara ett tecken på en symtomförskjutning.

Barnens beroendeförhållande till vuxna kan som ovan påpekats antas påverka deras kamratrelationer.

Visserligen visar våra resultat på lägre kamratstatus för de tillbakadragna eleverna både i åk 3 och 8, men de genomsnittsvärden de fått i t ex antal val eller hur ofta de har bästa vän är ändå inte oroväckande låga. De instabila tycks redan i åk 3 ha utgjort en mellangrupp.

De lägre kamratvalen beträffande klassrumssituationen kan i viss mån tänkas stå i samband med att de tillbakadragna hade lägre intellektuell prestationsförmåga och därför var mindre eftersökta som arbetskamrater. Detta antagande stöds av att de tillbakadragna flickorna i åk 3 ej var klart mindre valda som kamrater på raster och fritid; pojkarna däremot hade fått lägre antal val även för rast och fritid, vilket kan bero på att de i allmänhet har mer fysiskt krävande lekar än flickorna. De tillbakadragna kan tänkas tendera att vara fysiskt svagare och mer passiva än sina jämnåriga, ett antagande som stöds av att de i åk 8 i genomsnitt hade lägre betyg i gymnastik än totalgruppen.

I förhållande till den lägre kamratstatus som vi har funnit för de tillbakadragna i skolan är det något förvånande att deras resultat på högstadiet när det gäller frågor, som berör deras känsla av popularitet bland kamraterna, hur viktigt det är för dem att vara populär, hur ofta de gjort saker mot sin vilja för att få vara med vissa kamrater samt om de känner sig annorlunda än sina kamrater skiljer sig så föga från totalgruppen och i vissa fall går i motsatt riktning mot vad man skulle förvänta. I självvärdering av popularitet bland kamraterna låg dock de stabila flickorna klart lägre än totalgruppen både i åk 3 och 8. Inte heller föräldrarna tycktes i åk 3 i någon högre grad hysa bekymmer för sina barns kamratförhållanden. Kanske varken de tillbakadragna barnen själva eller deras föräldrar erkände eller var medvetna om att de avvek från sina jämnåriga. Man kan dock tänka sig att gruppen för vissa tillbakadragna faktiskt hade lågt attraktionsvärde. Det stora bortfallet för de tillbakadragna pojkarna kan antyda en skillnad i svarstendenser, som kanske beror på att frågan varit känsligare att besvara för de tillbakadragnas föräldrar. Det kan dock vara så att endast en liten del av de tillbakadragna gav anledning till bekymmer. Vissa föräldrar uppgav således bekymmer, men stora bekymmer angav bara de instabilt tillbakadragna flickornas föräldrar och då endast 3 % av dem. Enligt sociometriska val tillhörde ungefär 10 % av de tillbakadragna i åk 3 dem, som inte fått något val av kamrater i 1:a, 2:a eller 3:e hand, vilket kan ses som ett tecken på att deras förhållande till kamratgruppen inte var tillfredsställande.

De resultat, som ligger till grund för vår bedömning av de tillbakadragna elevernas inre anpassning, dvs deras upplevda tillfredsställelse, är något svårtolkade.

Den bild de tillbakadragna gav av sig själva beträffande skoltrivsel, upplevelser och känslor omkring kamratrelationer och symtombelastning av psykosomatisk och neurotiskt slag motsvarar ej helt den uppfattning, som lärare och klasskamrater tycks ha haft av dem. Lärarna i åk 3 ansåg dem tydligen i högre grad än sina jämnåriga utmärkas av disharmoni, bristande koncentration och trivsel och kamraterna i åk 6 hade intrycket att de var mer osäkra på sig själva än andra i skolsituationer.

Vi har i anslutning till litteraturredovisningen betonat förekomsten av ängslighet och psykosomatiska symtom hos de tillbakadragna barnen och antytt en förväntad utveckling i neurotisk riktning. Resultaten för vår undersökningsgrupp ger enligt deras egna uppgifter dock ej anledning till oro varken i åk 3 eller på högstadiet. De stabilt tillbakadragna eleverna angav i åk 8 t o m i mindre utsträckning än sina kamrater symtom av ovannämnda slag och flickorna även lägre grad av inåtvändhet. Däremot uppgav de instabilt tillbakadragna pojkarna och flickorna i åk 3 något mer psykosomatiska besvär än totalgruppen, vilket gällde dessa elever även på högstadiet. Dock angav såväl stabila som instabila i åk 9 att de oftare kände sig nervösa för att redovisa inför klassen än kamraterna gjorde, men skillnaden är signifikant endast för de instabila.

Ovanstående motsägelsefulla resultat kan åtminstone delvis bero på att de bygger på enkätsvar, vilka kan anses vara särskilt påverkbara av eventuella skillnader i de utfrågades svarstendenser. När det gäller självdeklarerad symtombelastning diskuterar Crafoord (1972) om effekterna av eventuell samvariation mellan responseset och symtombild. Det kan t ex förväntas att hämmade individer är återhållsamma i sina svar beträffande psykiska symtom och således ej ger en sann bild av sig själva (sin symtombelastning). Förmodligen väljer vissa individer med hämningssymtom genomgående mindre "belastade" svarsalternativ.

Man kan alltså ifrågasätta om den bild, som de stabilt tillbakadragna eleverna gett är riktig. Möjligt är, att de antingen inte var villiga att tillstå sina problem eller inte var medvetna om dem. Det är tänkbart, att de stabila genom sin tillbakadragenhet i mindre utsträckning än de övriga hade konfronterats med verkligheten och därigenom byggt upp en orealistisk uppfattning om sig själva. Det kan också vara så att de instabilt tillbakadragna, som i åk 6 av klasskamraterna fortfarande bedömdes som mer osäkra än totalgruppen, kanske i sin utveckling mot att vara mindre tillbakadragna hade upplevt en ökning av konflikter och i samband med dessa i större utsträckning reagerat med psykosomatiska symtom än övriga barn. Flera forskare (Brookover & Erickson, 1964; Glick, 1969; Jackson & Snoek, 1959; Magnusson, 1964) har som tidigare påpekats framhållit persongrupprelationernas betydelse för utvecklandet av en individs jaguppfattning.

Det kan påpekas att de tillbakadragna i vår undersökning i flera avseenden företer likheter med de av Olweus (1973) beskrivna hackkycklingarna. I jämförelse med jämnåriga är dessa i genomsnitt mindre aggressiva, har lägre skolprestationer, är mer ängsliga för att tala högt inför klassen, har mer negativ självvärdering och är negativa till sin situation utom i kontakten till föräldrarna samt i allmänhet fysiskt svagare. Att de tillbakadragna har fått få kamratval behöver dock inte betyda att de är illa omtyckta och aktivt bortstötta i likhet med hackkycklingar - snarare kan de vara försummade och förbisedda i enlighet med vad Gronlund & Anderson (1957) skriver om lugna och tysta elever. Detta förhållande kan emellertid vara nog så allvarligt om det inte uppmärksammas av de vuxna och åtgärder inte sätts in i tid för att förhindra en utveckling mot kortaktlöshet och isolering. Att de stabilt tillbakadragna flickorna i åk 8 anger signifikant lägre grad av sexuell erfarenhet och mindre popularitet bland pojkar än sina jämnåriga ger anledning att befara att denna tendens kan bli bestående. Kagan och Moss (1962) har således funnit att individer, som var relativt passiva i tidiga år tenderar att som vuxna vara mer ängsliga i sociala relationer, undvika konkurrens och vara rädda för motsatta könet.

Enligt det som sagts ovan tyder våra resultat i åk 3 på att de tillbakadragna barnen hade ett något sämre utgångsläge än sina jämnåriga i fråga om intellektuell kapacitet och utbildningsnivå hos föräldrarna, vilket kan innebära en mindre utbildningsmedveten- och stimulerande miljö än för flertalet. Vi vet emellertid inte vilken inverkan dessa faktorer kan ha haft på elevernas anpassning i skolan i och med att de ej hållits under kontroll. Även lägre kamratstatus och tendenser till lägre självvärdering framträdde hos de tillbakadragna på denna nivå.

Vissa skillnader mellan de tillbakadragna eleverna och totalgruppen framkom såväl i intelligens som i ett antal anpassningskriterier också på högstadiet. Således visade både de stabilt och de instabilt tillbakadragna eleverna tendenser till att ha lägre genomsnittlig poäng på intelligensprov och att ha lägre betyg än totalgruppen, sämre självförtroende när det gäller studier och även lägre ambitioner att studera efter grundskolan.

Endast de stabilt tillbakadragna flickorna hade klart lägre kamratstatus och sämre självvärdering beträffande popularitet bland kamrater än totalgruppen.

De stabilt tillbakadragna eleverna visade lägre grad av asociala tendenser än övriga, medan vissa av de instabilt tillbakadragna flickorna visade ett mera utagerande beteende i trots mot samhällets normer än totalgruppen.

De instabilt tillbakadragna utgjorde i åk 3 i flertalet variabler en mellangrupp. Denna tendens märks även på högstadiet, och man kan fråga sig hur mycket graden av tillbakadragenhet betytt för deras anpassning i olika avseenden.

Sammanfattningsvis kan man säga att de tillbakadragna som grupp inte tycks utgöra någon speciell riskgrupp. Detta utesluter dock inte att tillbakadragenhet för vissa av dessa barn kan utgöra ett svårt handikapp. Vi har i vår studie endast undersökt tillbakadragenhet i förhållande till vissa enskilda variabler, som en början till en kartläggning av de tillbakadragna elevernas anpassning. Det är möjligt att tillbakadragenhet är ett hinder för en fullödig och harmonisk utveckling av individen endast då den förekommer i kombination med vissa andra egenskaper och/eller i en viss social miljö, vilket kan bli ämne för en fortsatt studie.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Anthony, E. J. Behavior Disorders. Carmichael's Manual of Child Psychology, Mussen, P. H. (ed.), Vol II, 667-757, 1970.
- Beeman, N. P. Problem Behavior in the Elementary School. Child Development, 39, 895-903, 1968.
- Beilin, H. Teachers' and Clinicians' attitudes toward the Behavior Problems of Children. A Reappraisal. Child Dev., 30, 9, 1959.
- Challman, R. C. The adjustment of the individual. I. A. I. Gates et al. Educational Psychology. New York, 1942.
- Crafoord, K. Symtom eller ålderstypiskt beteende? En studie av 15-åriga flickor. Lic. avhandling, Psykologiska inst., Stockholms universitet, 1972.
- Elashoff, J. D. & Snow, R. E. Pygmalion Reconsidered. Ohio: Charles A. Jones Publishing Company, Worthington, 1971.
- Elliott, F. Shy middlegraders. The Elementary School Journal, 68(6), 297-300, 1967/68.
- Emmerich, W. Personality Development and Concepts of Structure. Child Dev., 39, 671-690, 1968.
- Eysenck, H. J. Fact and Fiction in Psychology. Great Britain: C. Nicholls & Company Ltd, 1964.
- Ferguson, G. A. Statistical Analysis in Psychology and Education. USA: McGraw-Hill, Inc., 1965.
- Glick, O. Person-group relationships and the effect of group properties on academic achievement in the elementary school classroom. Psychology in the Schools, 6, 197-203, 1969.
- Gronlund, N. E. & Anderson, L. Personality characteristics of socially accepted, socially neglected and socially rejected junior high school pupils. Educational Administration and Supervision, 43, 329-338, 1957.

- Hall, B.M. Psychiatric examination of the school child. London: Edward Arnold & Co., 1947.
- Harmeson, V.F. A comparative study of social behavior of children. Dissertation Abstracts International, 31 (12-A), 6403, 1971.
- Harowitz, F.D. The relationship of Anxiety, Self-concept and Sociometric status among fourth, fifth and sixth grade children. J. of Abnormal and Social Psychology, No 3, Vol. 65, 212-214, 1962.
- Jackson, J.M. A space for conceptualizing person-group relationships. Human Relations, 12, 3-16, 1959.
- Jersild, A.T. Child Psychology. London: Staples Press, 1968.
- Kagan, J. & Moss, H.A. From Birth to Maturity. New York & London: John Wiley and Sons, Inc., 1962.
- Kern, P.D. A study of the relationship among anxiety, self-esteem and achievement. Diss. Abstr. Inter., Vol 31(9-A), 4551, 1971.
- Kuhlen, R.G. & Collister, G.E. Sociometric status of sixth and ninth graders who fail to finish high school. Educational and Psychological Measurement, 12, 632-37, 1952.
- Louttit, C.M. Clinical Psychology of Children's Behavior Problems. New York: Harper & Brothers Publishers, 1947.
- Läroplan för grundskolan. SÖ, Stockholm, 1969.
- Macfarlane, J.W., Allen, L. & Honzik, M.P. A developmental study of the behavior problems of normal children between twenty-one months and fourteen years. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1954.
- Magnusson, D. Anpassning och skolprestation. Delstudie, Örebro-projektet, 1964.
- Magnusson, D., Dunér, A. & Zetterblom, G. Adjustment - a longitudinal study. The Örebro project. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1974.

- McCandless, B.R. Children. Behavior and Development. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1967.
- McFarland, H.S.N. Psychological Theory and Educational Practice. London: Routledge & Kegan, P., 1971.
- Mead, G.H. Mind, Self and Society. From the standpoint of a social behaviorist. Chicago: Univ. of Chicago Press, 1934.
- Northway, M.L. Outsiders. A study of the personality patterns of children least acceptable to their age mates. Sociometry, 7, 10-25, 1944.
- Northway, M.L. Sociometry and some challenging problems of social relationships. Sociometry, 9, 187-197, 1946.
- Olofsson, B. Vad var det vi sa! Om kriminellt och konformt beteende bland skolpojkar. Stockholm: Utbildningförlaget, 1971.
- Olweus, D. Hackkycklingar och översittare. Göteborg: Almqvist & Wiksell, 1973.
- Peterson, D.R. Behavior problems of middle childhood. J. of consulting Psychology, No 3, Vol. 25, 205-209, 1961.
- Phillips, G.M., Dunham, R.E., Brubaker, R. & Butt, D. The Development of Oral Communication in the Classroom. New York: The Bobbs-Merrill Co., 1970.
- Quay, H.C. & Quay, L.C. Behavior problems in early adolescence. Child Dev., 36, 215-220, 1965.
- Robins, L. Deviant Children Grown Up. Baltimore: Williams & Wilkins, 1966.
- Rosenthal, R. & Jacobson, L. Pygmalion in the classroom. Teacher expectation and pupil's intellectual development. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1968.
- Ross, A., Lacey, H. & Parton, D. The Development of a Behavior Checklist for Boys. Child. Dev., 36, 3, 1013-1027, 1965.
- Rubovits, P.C. & Maehr, M.L. Pygmalion analyzed: Toward an explanation of Rosenthal-Jacobson findings. J. of Personality and Social Psychology, No 2, Vol 19, 197-203, 1971.

- Sarason, S.B., Davidson, K.S., Lighthall, F.F., Waite, R.R. & Ruebush, B.K. Anxiety in elementary school children. New York: Wiley, 1960.
- Secord, P.F. & Backman, C.W. Personality theory and the problem of stability and change in individual behavior. Psychological Review, 68, 21-33, 1961.
- Sullivan, H.S. The interpersonal theory of psychiatry. London: Tavistock Publication Limited, 1953.
- Walsh, J.F. & Sister James Dolores O'Connor, S.C. When are Children Disturbed? The Elementary School Journal, 68(7), 353-356, 1967/68.
- Wasser, M.H. A study of the interrelationships of achievement, social desirability and certain dimensions of the self concept in junior high school students. Diss. Abst. Inter., 32(4-A), 1870-71, 1971.
- Vejde, O. Hur man räknar statistik. Stockholm: Natur och Kultur, 1969.
- Wickman, E.K. Children's Behavior and Teachers' Attitudes. New York: The Commonwealth Fund, 1928.

Tabell 1. Antal undersökta elever samt bortfall för extremgruppen tillbakadragna elever i årskurserna 6, 8 och 9, uppdelade efter kön

Kön	Årskurs	Undersökta		Bortfall	
		n	n	n	%
P o j k a r	3	109			
	6	93	16		14,7
	8	92	17		15,6
	9	89	20		18,3
	9 krim.	82	27		24,8
F l i c k e r	3	131			
	6	119	12		10,9
	8	115	16		12,2
	9	111	20		15,3

Tabell 2. Andel stabilt respektive instabilt tillbakadragna pojkar och flickor i åk 6, 1968

Grupp	Pojkar		Flickor	
	n	%	n	%
Ti St	39	42	43	36
Ti I	54	58	76	64
S/a Ti	93	100	119	100

Tabell 3. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar för variabeln tillbakadragenhet för samt-
liga grupper i åk 3, 1965, och åk 6, 1968, uppdelade
på kön

Åk	Grupp	Pojkar			Flickor		
		m	s	n	m	s	n
3	Tot	0,00	1,00	476	0,00	1,00	490
	Ti	1,34	0,39	109	1,24	0,43	131
	Ti St	1,42	0,34	39	1,40	0,49	43
	Ti I	1,30	0,41	70	1,16	0,38	88
6	Tot	0,00	1,00	502	0,00	1,00	533
	Ti	0,60	0,80	93	0,50	1,00	119
	Ti St	1,40	0,40	39	1,60	0,50	43
	Ti I	0,10	0,50	54	-0,10	0,70	76

Åk	Sign. testade grupper ^z	Pojkar z-värde	Flickor z-värde
3	Ti - Tot	15,92	16,56
	Ti St - Tot	9,25	9,60
	Ti I - Tot	11,76	12,00
	Ti St - Ti I	1,62 (0,20 > p > 0,10)	2,79
6	Ti - Tot	6,40	6,18
	Ti St - Tot	9,09	10,93
	Ti I - Tot	0,78	-0,94
	Ti St - Ti I	13,76	15,21

Tabell 4. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar i variabeln kamratval "Rast och fritid"
respektive "Klassrum" för samtliga grupper i
åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	"Rast och fritid" 1)			"Klassrum" 2)		
		m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	6,00	3,67	444	3,00	0,50	475
	Ti	4,78	2,95	96	2,85	0,46	109
	Ti St	4,58	2,94	33	2,90	0,47	39
	Ti I	4,89	2,97	63	2,82	0,45	70
F l i c k o r	Tot	5,91	3,69	468	3,00	0,48	490
	Ti	5,66	3,74	120	2,85	0,48	131
	Ti St	5,03	3,42	37	2,68	0,48	43
	Ti I	5,94	3,86	83	2,94	0,47	88

1) m och s är uttryckta i faktiskt antal val

2) m och s är uttryckta i icke-normaliserade z-poäng med
medelvärdet = 3 och standardavvikelsen = 1.

Kön	Sign. testade grupper	"Rast och fritid" z-värde	"Klassrum" z-värde
P o j k a r	Ti-Tot	-3,68 ^{xxx}	-3,56 ^{xxx}
	Ti St - Tot	-2,31 ^x	-1,30(0,20 > p > 0,10)
	Ti I - Tot	-2,59 ^{xx}	-3,26 ^{xx}
	Ti St - Ti I	-0,48	0,86
F l i c k o r	Ti - Tot	-0,86	-4,17 ^{xxx}
	Ti St - Tot	-1,51(0,20 > p > 0,10)	-4,57 ^{xxx}
	Ti I - Tot	0,08	-1,29(0,20 > p > 0,10)
	Ti St - Ti I	-1,28(0,20 > p > 0,10)	-2,90 ^{xx}

Tabell 5. Medelvärden, standardavvikelser och signifi-
kanstestningar i elevernas skattning av egen
popularitet i klassen för samtliga grupper i
åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n
P o j k a r	Tot	2,99	0,46	448
	Ti	2,96	0,43	101
	Ti St	2,96	0,44	37
	Ti I	2,96	0,42	64
F l i c k o r	Tot	2,96	0,34	462
	Ti	2,90	0,34	122
	Ti St	2,88	0,38	40
	Ti I	2,91	0,32	82

Sign. testade grupper	Pojkar z-värden	Flickor z-värden
Ti - Tot	- 0,74	- 2,27 [*]
Ti St - Tot	- 0,41	- 1,56 (0,20 > p > 0,10)
Ti I - Tot	- 0,56	- 1,47 (0,20 > p > 0,10)
Ti St - Ti I	0,00	- 0,43

1) Värdena är uttryckta i icke-normaliserade z-poäng med
 medelvärdet = 3 och standardavvikelsen = 1

Tabell 6, Medelvärden, standardavvikelser och signifi-
kanstestningar i faktorn Psykosomatisk reak-
tion enligt elevenkät för samtliga grupper i åk
3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n
P o j k a r	Tot	13,82	2,63	449
	Ti	13,80	2,74	101
	Ti St	13,57	3,14	37
	Ti I	13,94	2,49	64
F l i c k o r	Tot	12,74	2,42	462
	Ti	12,97	2,31	121
	Ti St	12,70	2,19	40
	Ti I	13,10	2,37	81

Sign. testade grupper	Pojkar z-värden	Flickor z-värden
Ti - Tot	-0,09	1,22
Ti St - Tot	-0,60	-0,11
Ti I - Tot	0,39	1,47 (0,20 > p > 0,10)
Ti St - Ti I	-0,61	-0,91

1) Ju högre värde desto mer psykosom. besvär.

Tabell 7. Medelvärden och standardavvikelser för lärarskattningar av elevers klassrumsbeteenden för samtliga grupper i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Skattad variabel	Grupp	Pojkar			Flickor		
		m	s	n	m	s	n
Aggressivitet	Tot	0,00	1,00	476	0,00	1,00	490
	Ti	0,03	0,95	104	0,09	0,93	126
	Ti St	-0,07	0,93	36	0,17	0,71	40
	Ti I	0,08	0,97	68	0,05	1,02	86
Motorisk oro	Tot	0,00	1,00	476	0,00	1,00	490
	Ti	-0,21	0,99	105	-0,18	1,00	131
	Ti St	-0,42	0,93	39	-0,36	1,00	43
	Ti I	-0,08	1,01	66	-0,09	1,00	88
Disharmoni	Tot	0,00	1,00	476	0,00	1,00	490
	Ti	0,41	0,99	104	0,41	0,91	129
	Ti St	0,19	0,98	36	0,48	0,87	43
	Ti I	0,52	0,98	68	0,37	0,96	86
Distraction	Tot	0,00	1,00	476	0,00	1,00	490
	Ti	0,27	0,91	102	0,35	0,99	129
	Ti St	0,06	0,73	35	0,34	0,92	43
	Ti I	0,38	0,98	67	0,35	1,04	86
Skolleda	Tot	0,00	1,00	476	0,00	1,00	490
	Ti	0,46	0,87	98	0,53	0,90	131
	Ti St	0,27	0,78	33	0,62	0,70	43
	Ti I	0,56	0,91	65	0,49	0,98	88
Spänning	Tot	0,00	1,00	476	0,00	1,00	490
	Ti	0,30	0,90	103	0,46	0,87	127
	Ti St	0,17	0,83	38	0,72	0,97	43
	Ti I	0,38	0,93	65	0,33	0,79	84

Tabell 8. Resultat av signifikanstestningar för lärarskattningar av elevens klassrumsbeteenden för samtliga grupper i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Variabel	Sign. testade grupper	Pojkar z-värde	Flickor z-värde
Aggressivitet	Ti - Tot	0,35	1,17
	Ti St - Tot	-0,46	1,12
	Ti I - Tot	0,71	0,51
	Ti St - Ti I	-0,05	0,76
Motorisk oro	Ti - Tot	-2,43 ^x	-2,40 ^x
	Ti St - Tot	-2,73 ^{xx}	-2,47 ^x
	Ti I - Tot	-0,70	-0,93
	Ti St - Ti I	-1,73(0,10 > p > 0,05)	-1,44(0,20 > p > 0,10)
Disharmoni	Ti - Tot	4,72 ^{xxx}	5,42 ^{xxx}
	Ti St - Tot	1,18	3,29 ^{xxx}
	Ti I - Tot	4,63 ^{xxx}	3,77 ^{xxx}
	Ti St - Ti I	-1,61(0,20 > p > 0,10)	0,67
Distraction	Ti - Tot	3,07 ^{xx}	4,63 ^{xxx}
	Ti St - Tot	0,37	2,33 ^x
	Ti I - Tot	3,35 ^{xxx}	3,57 ^{xxx}
	Ti St - Ti I	-1,34(0,10 > p > 0,05)	-0,06
Skolleda	Ti - Tot	5,10 ^{xxx}	7,08 ^{xxx}
	Ti St - Tot	1,61(0,20 > p > 0,10)	4,25 ^{xxx}
	Ti I - Tot	4,85 ^{xxx}	5,07 ^{xxx}
	Ti St - Ti I	-1,62(0,20 > p > 0,10)	0,86
Spänning	Ti - Tot	3,44 ^{xxx}	6,02 ^{xxx}
	Ti St - Tot	1,09	4,94 ^{xxx}
	Ti I - Tot	3,29 ^{xxx}	3,32 ^{xxx}
	Ti St - Ti I	-1,17	2,25 ^x

Tabell 9. Medelvärden¹⁾, standardavvikelser¹⁾ och signifikanstestningar i summerad intelligens (DBA) för samtliga grupper i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	S:a intelligens			Sign. testade grupper	S:a intelligens z-värde
	m	s	n		
P o j k a r	31,03	7,81	456	Ti - Tot	- 4,67 ^{XXX}
	27,91	6,65	105	Ti St - Tot	- 3,00 ^{XX}
	27,39	6,01	38	Ti I - Tot	- 3,20 ^{XX}
	28,21	7,02	67	Ti St - Ti I	- 0,62
F l i c k o r	30,87	7,91	474	Ti - Tot	- 4,30 ^{XXX}
	28,30	8,26	128	Ti St - Tot	- 2,66 ^{XX}
	27,73	7,46	41	Ti I - Tot	- 3,00 ^{XX}
	28,57	8,64	87	Ti St - Ti I	- 0,56

1) Uttryckta i summerade stanine-poäng.

Tabell 10. Medelvärden ¹⁾, standardavvikelser ¹⁾ och signifikanstestningar i summerade standardprovresultat, svenska och matematik, för samtliga grupper, åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	Standardprovresultat		
		m	s	n
P o j k a r	Tot	73,87	20,43	460
	Ti	66,06	18,09	107
	Ti St	67,67	17,35	39
	Ti I	65,13	18,56	68
F l i c k o r	Tot	76,95	18,84	477
	Ti	69,37	19,18	130
	Ti St	67,93	16,60	42
	Ti I	70,06	20,36	88

Sign. testade grupper	Pojkar z-värden	Flickor z-värden
Ti - Tot	-4,51 ^{xxx}	-5,37 ^{xxx}
Ti St - Tot	-1,98 ^x	-3,25 ^{xx}
Ti I - Tot	-3,82 ^{xxx}	-3,79 ^{xxx}
Ti St - Ti I	0,70	-0,63

1) Uttryckta i råpoäng.

Tabell 11. Medelvärden och standardavvikelser för den erhållna prestationen på standardprov i svenska + matematik och medelvärden för den utifrån intelligensen beräknade förväntade prestationen samt signifikanstestningar av över/underprestation i samtliga grupper, åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	Erhållen prestation		Förväntad prestation m	z-värde
		m	s		
P o j k a r	Ti	66,06	18,09	67,51	-1,08
	Ti St	67,67	17,35	66,44	0,57
	Ti I	65,13	18,56	68,12	-1,79 (0,10 > p > 0,05)
F l i c k o r	Ti	69,37	19,18	72,12	-2,38 ^x
	Ti St	67,93	16,60	71,65	-1,67 (0,10 > p > 0,05)
	Ti I	70,06	20,36	72,63	-1,95 (0,10 > p > 0,05)

Tabell 12. Procentuell fördelning i 3 kategorier av familjens utbildningsgrupp samt signifikanstestningar för samtliga grupper, i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Utbildningsgrupp	Pojkar %				Flickor %			
	Tot	Ti	Ti St	Ti I	Tot	Ti	Ti St	Ti I
1-2	8	4	8	1	8	6	0	9
3-5	40	31	26	34	43	35	42	32
6-7	47	58	64	55	44	55	53	56
Bortfall	5	7	2	10	5	4	5	3

Sign. testade grupper	Pojkar chi ² -värde	Flickor chi ² -värde
Ti - Tot	6,55 ^x	4,36 (0,20 > p > 0,10)
Ti St - Tot	4,07 (0,20 > p > 0,10)	4,07 (0,20 > p > 0,10)
Ti I - Tot	5,10 (0,10 > p > 0,05)	4,40 (0,20 > p > 0,10)
Ti St - Ti I	3,47 (0,20 > p > 0,10)	4,78 (0,10 > p > 0,05)

Tabell 13. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar i variablerna motivation och säkerhet
enligt kamratskattningar för samtliga grupper i
åk 6, 1968, uppdelade i kön

Kön	Grupp	Motivation			Säkerhet		
		m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	3,01	0,74	500	3,00	0,64	500
	Ti	2,82	0,63	91	2,63	0,50	91
	Ti St	2,78	0,57	38	2,45	0,49	38
	Ti I	2,84	0,67	53	2,76	0,47	53
F l i c k o r	Tot	3,00	0,76	534	3,00	0,71	534
	Ti	2,74	0,68	119	2,58	0,61	119
	Ti St	2,62	0,60	43	2,25	0,51	43
	Ti I	2,81	0,72	76	2,76	0,58	76

Kön	Sign. testade grupper	Motivation z-värde	Säkerhet z-värde
P o j k a r	Ti - Tot	-2,71 ^{xx}	-6,09 ^{xxx}
	Ti St - Tot	-1,99 ^x	-5,51 ^{xxx}
	Ti I - Tot	-1,77(0,10 ^p >0,05)	-2,88 ^{xx}
	Ti St - Ti I	-0,46	-2,99 ^{xx}
F l i c k o r	Ti - Tot	-4,23 ^{xxx}	-7,31 ^{xxx}
	Ti St - Tot	-3,42 ^{xxx}	-7,22 ^{xxx}
	Ti I - Tot	-2,35 ^x	-3,18 ^{xx}
	Ti St - Ti I	-1,53(0,20 ^p >0,10)	-4,94 ^{xxx}

Tabell 14. Riktning och signifikans av skillnader mellan tillbakadragna barn och totalgruppen barn i undersökta variabler i åk 3 och 6

Åk	Grupp Variabel	Ti - Tot		Ti St - Tot		Ti I - Tot	
		P	F	P	F	P	F
3	Intelligens	-S	-S	-S	-S	-S	-S
	Socioekonomisk nivå	-S	-	-	-	-	-
	Skolprestation	-S	-S	-S	-S	-S	-S
	Aggressivitet	+	+	-	+	+	+
	Motorisk oro	-S	-S	-S	-S	-	-
	Disharmoni	+S	+S	+	+S	+S	+S
	Distraction	+S	+S	+	+S	+S	+S
	Skolleda	+S	+S	+	+S	+S	+S
	Spänning	+S	+S	+	+S	+S	+S
	Psykosom. symtom	-	+	-	-	+	+
	Skoltrivsel (enl. föräldrar)	-	-	-	-	-	-
	Skoltrivsel (egen utsago)	+	-	+	-	+	-
	Kamratrelationer	-S	-S	-S	-S	-S	-
Självvärdering av pop.	-	-S	-	-	-	-	
6	Skolmotivation	-S	-S	-S	-S	-	-S
	Säkerhet	-S	-S	-S	-S	-S	-S

Tabell 15. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar i variabeln kamratval "klassrum" för
för samtliga grupper i åk 8, 1970, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värden
P o j k a r	Tot	3,13	0,53	571	Ti St - Tot	-0,45
	Ti St	3,09	0,57	34	Ti I - Tot	-0,71
	Ti I	3,08	0,50	52	Ti St - Ti I	0,08
F l i c k o r	Tot	3,08	0,54	551	Ti St - Tot	-2,62 ^{xx}
	Ti St	2,87	0,47	42	Ti I - Tot	1,12
	Ti I	3,15	0,54	66	Ti St - Ti I	-2,82 ^{xx}

1) Värdena är uttryckta i icke-normaliserade z-poäng med
 medelvärdet = 3 och standardavvikelsen = 1.

Tabell 16. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar i variabeln "Självskattning" för samt-
liga grupper i åk 8, 1970, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värde
P o j k a r	Tot	3,06	0,64	487	Ti St - Tot	-0,17
	Ti St	3,04	0,48	28	Ti I - Tot	-1,06
	Ti I	2,96	0,68	42	Ti St - Ti I	0,53
F l i c k o r	Tot	2,97	0,57	464	Ti St - Tot	-2,37 ^x
	Ti St	2,76	0,54	38	Ti I - Tot	0,42
	Ti I	3,00	0,57	57	Ti St - Ti I	-2,05 ^x

1) Värdena är uttryckta i icke-normaliserade z-poäng med
medelvärdet = 3 och standardavvikelsen = 1

Tabell 17. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar i faktorn "Inåtvändhet" ur symtombe-
lastningsenkät för flickor för samtliga grupper
i åk 8, 1970

Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värde
Tot	3,39	1,08	519	St - Tot	-2,13 ^x
Ti St	3,05	1,01	42	Ti I - Tot	-0,31
Ti I	3,35	1,06	62	Ti St Ti I	-1,44 (0,20 > p > 0,10)

1) Högre pos. värde innebär högre grad av symtom.

Tabell 18. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar i faktorn "Ängslighet" ur symtombelast-
ningsenkät för flickor, samtliga grupper i åk 8,
1970

Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värde
Tot	9,71	2,53	519	St - Tot	-2,03 ^x
Ti St	9,02	2,21	42	Ti I-Tot	1,26
Ti I	10,16	2,59	62	Ti St - Ti I	-2,38 ^x

1) Högre pos. värde innebär högre grad av symtom.

Tabell 19. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar i faktorn "Psykomatiska reaktioner" enl.
elevenkät i åk 9, 1971, för samtliga grupper, upp-
delade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värde
P o j k a r	Tot	0,01	1,04	528	St - Tot	-1,45(0,20 > p > 0,10)
	Ti St	-0,24	1,14	34	Ti I - Tot	0,71
	Ti I	0,11	0,95	49	Ti St - Ti I	-1,45(0,20 > p > 0,10)
F l i c k o r	Tot	-0,03	1,04	539	Ti St - Tot	1,66(0,10 > p > 0,05)
	Ti St	0,23	1,04	41	Ti I - Tot	-1,25
	Ti I	-0,18	0,96	66	Ti St - Ti I	2,02 ^x

- 1) Högre pos. värde innebär högre grad av symtom för pojkar
Högre pos. värde innebär lägre grad av symtom för flickor

Tabell 20. Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar för frågor: "Har Du druckit så mycket
öl, sprit eller vin, att Du känt Dig berusad?" och
"Har Du rökt hasch?" för samtliga grupper i åk 9,
1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	"Druckit Dig berusad"			"Har Du rökt hasch?"		
		m ¹⁾	s	n	m ¹⁾	s	n
P o j k a r	Tot	3,31	1,62	531	1,34	0,90	531
	Ti St	2,64	1,62	33	1,41	1,05	34
	Ti I	3,00	1,59	49	1,31	0,74	49
F l i c k o r	Tot	3,04	1,58	541	1,31	0,92	544
	Ti St	2,38	1,68	42	1,14	0,56	43
	Ti I	3,58	1,54	66	1,42	1,07	66

Kön	Sign. test. grupper	"Druckit Dig berusad?" z-värde	"Rökt hasch?" z-värde
P o j k a r	Ti St - Tot	-2,45 ^x	0,47
	Ti I - Tot	-1,40 (0,20 > p > 0,10)	-0,24
	Ti St - Ti I	-0,98	0,47
F l i c k o r	Ti St - Tot	-2,82 ^{xx}	-1,26
	Ti I - Tot	2,96 ^{xx}	1,04
	Ti St - Ti I	-3,70 ^{xxx}	-1,77 (0,10 > p > 0,05)

1) Siffran 1 motsvarar svarsalternativ : Aldrig

2 : 1 gång
3 : 2-3 gånger
4 : 4-10 gånger
5 : Mer än 10 gånger

Tabell 21. Frekvensfördelningar i konformitetsgrupper
(1-7) för samtliga pojkar i åk 9, 1971

KONFORMA (ej brott i åk 9)	Tot		Ti St		Ti I	
	n	%	n	%	n	%
1. Ej brott någon gång	56	10	5	15	2	4
2. Ej upptäckta	173	30	11	34	16	33
4. Upptäckta	140	24	10	30	14	29
6. B VN-utredning	43	8	0	0	4	8
BROTTLIGT AKTIVA (brott i åk 9)						
3. Ej upptäckta	99	17	6	18	8	16
5. Upptäckta	48	8	1	3	3	6
7. B VN-utredning	18	3	0	0	2	4

Tabell 22. Frekvensfördelningar av profilgrupper för handlingsintentioner för samtliga grupper i åk 8, 1970, uppdelade på kön

Kön	Grupp	P R O F I L G R U P P									
		1		2		3		4		5	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
P o j k a r	Tot	65	13	77	16	280	57	55	11	13	3
	Ti St	2	6	2	6	25	79	2	6	1	3
	Ti I	6	13	6	13	29	62	5	10	1	2
F l i c k o r	Tot	62	12	22	4	255	49	142	28	38	7
	Ti St	5	12	1	2	27	63	9	21	1	2
	Ti I	8	13	3	5	28	47	18	30	3	5

Sign. testade grupper	chi ²	Pojkar z.p (profilgrupp 3)	chi ²	Flickor z.p (profilgrupp 3)
Ti St - Tot	5,90	2,39 ^x	3,87	1,40 (0,20 > p > 0,10)
Ti I - Tot	0,46	0,48	0,77	-0,24
Ti St - Ti I	2,84	1,34 (0,20 > p > 0,10)	2,99	1,22

1. Motsatsställning i förh. t. samhälle, skola och föräldrar
2. Risk för konfrontation med " " " "
- F: Handlingsintentioner inför hasch klart aktiva
3. Avståndstagande från samtliga beteenden
4. Tonårstypiska handlingsintentioner i form av trots mot föräldrar och skola
5. Övergenomsnittliga intentioner inför alkoholberusning och föräldraförbud

Tabell 23. Medelvärden (m) av betyg i svenska, matematik och engelska (allmän resp. särskild kurs) i åk 9
1971

Kön	Grupp	Svenska	Matematik		Engelska	
			allm. kurs	särsk. kurs	allm. kurs	särsk. kurs
P o j k a r	Tot	2,78	2,74	3,04	2,55	2,97
	Ti St	2,46 ^x	2,58	2,44 ^x	2,73	2,61 (0,10 > p > 0,05)
	Ti I	2,47 ^x	2,87	2,86	2,42	2,42 ^{xx}
F l i c k o r	Tot	3,28	3,03	3,20	2,99	3,20
	Ti St	3,02 ^x	3,00	2,94	3,05	2,96
	Ti I	2,97 ^{xxx}	3,00	3,00	2,77	3,15

Tabell 24. Medelvärden av betyg i teckning, slöjd och gymnastik för samtliga grupper i åk 8, 1970

Kön	Grupp	Teckning	Slöjd	Gymnastik
P o j k a r	Tot	2,66	2,81	3,09
	Ti St	2,29 ^x	2,65	2,83(0,20>p>0,10)
	Ti I	2,69	2,77	2,91(0,20>p>0,10)
F l i c k o r	Tot	3,23	3,05	3,12
	Ti St	3,12	3,07	2,64 ^{xx}
	Ti I	3,13	3,10	3,17

Tabell 25. Frekvensfördelningar och signifikantestningar av svaren på frågan "Vad tänker Du göra efter 9:an?" ur studie- och yrkesvalsenkät för samtliga grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	1. Börja arbeta		2. Praktisera på arbetsplats		3. Gymnasium ek, soc, tekn, 2-årig linje		4. Gymnasium annan 2-årig linje		5. Gymnasium 3- el 4-årig linje		6. Något annat	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
P o j k a r	Tot	31	6	17	3	165	31	85	16	215	41	16	3
	Ti St	0	0	3	9	14	43	6	18	9	27	1	3
	Ti I	0	0	2	4	25	51	11	23	10	20	1	2
F l i c k o r	Tot	56	11	35	7	156	29	82	15	186	35	18	3
	Ti St	9	21	2	5	17	41	2	5	9	21	3	7
	Ti I	9	14	7	11	26	40	5	8	17	26	1	1

Kön	Sign. testade grupper	chi ² -värde 1)
P o j k a r	Ti St - Tot	2,71
	Ti I - Tot	12,62 ^x (0,02 > p > 0,01)
	Ti St - Ti I	1,77
F l i c k o r	Ti St - Tot	10,05 ^x (0,05 > p > 0,02)
	Ti I - Tot	8,31 (0,10 > p > 0,05)
	Ti St - Ti I	2,74

1) Vid sign. testningen har kategorierna 1 och 2 sammanslagits.

Tabell 26. Riktning och signifikans av skillnader mellan stabilt respektive instabilt tillbakadragna elever och totalgruppen samt mellan stabilt och instabilt tillbakadragna elever i åk 8 och 9

grupp variabel	TiSt - Tot		TiI - Tot		TiSt - TiI	
	P	F	P	F	P	F
Intelligens	-	-S	-	-	-	-
<u>Betyg:</u> svenska	-S	-S	-S	-S	0	+
matematik (allm.)	-	-	+	-	-	0
matematik (särskl.)	-S	-	-	-	-	-
engelska (allm.)	+	+	-	-	+	+
engelska (särskl.)	-	-	-S	-	+	-
teckning	-S	-	+	-	-	0
slöjd	-	-	-	+	-	-
gymnastik	-	-S	-	+	-	-S
Skoltrivsel	+	-	0	-S	+	+
Skolfrånvaro	+	-	-	0	+	-
Studieambition	-	-S	-S	-	+	-
Yrkessatsning	+	-S	-	-S	+	-
Självförtroende i studier	-	-	-	-S	-	0
Kamratstatus	-	-S	-	+	0	-S
Självvärdering av pop.	-	-S	-	+	+	-S
Föräldratrogenhet	-	+S	-	+	+	+
Utnåtvändhet (F)		-S		-		-
Ängslan (F)		-S		+		-S
Nervös inför klass	+	+	+S	+S	-	-
Psykosom. symtom	-	-	+	+	-	-S
Asocialitet (F)		-		+		-S
Alkoholberusning	-S	-S	-	+S	-	-S
Haschrökning	+	-	-	+	+	-
Brottsbelastning i åk 9 (P)	-		-		-	

Definition av variabler använda vid lärarskattningar

Äk 3 och 6.

Aggressivitet

Beteende A:

De är aggressiva mot lärare eller kamrater. De kan vara t ex upp-
nosiga, uppkäftiga, aktivt saboterande eller uppviglande. De bråkar
gärna med kamraterna och ställer gärna till gräl med dem.

Beteende B:

De har förtroendefullt samarbete med läraren och positiva kamrat-
kontakter. Deras förhållande till människor får mycket lätt inslag
av tillgivenhet och värme.

De flesta barn befinner sig mellan dessa två yttervärden.

Motorisk oro

Beteende A:

De har ytterst svårt att sitta stilla under lektionerna. De rör sig
oroligt i bänken eller vill gärna röra sig omkring i klassrummet
även under lektionstid. De kan också vara pratiga och högljudda.

Beteende B:

De har inga som helst svårigheter att underordna sig till och med
höga krav på stillhet och tystnad.

De flesta barn befinner sig mellan dessa båda yttervärden.

Tillbakadragenhet.

Beteende A:

Beteendet hos sådana elever karakteriseras av försagdhet och blyg-
het. De förefaller ha dålig självkänsla. De är "hämmade" och
vågar ej ge uttryck för sig själva.

Beteende B:

Dessa elever är utpräglat och konstant öppna och frimodiga.

De flesta barn är varken speciellt hämmade eller utpräglat och konstant
öppna.

Disharmoni

Beteende A:

De förefaller mycket disharmoniska och olyckliga. De befinner sig ofta i öppna eller tillbakahållna konflikter med omgivningen eller med sig själva.

Beteende B:

De tycks mycket harmoniska och balanserade och är sällan indragna i djupare konflikter varken med omgivningen eller sig själva. De förefaller att känslomässigt "ha det bra" i skolan.

De flesta barn intar en position någonstans mellan dessa yttergrupper.

Distraction

Beteende A:

De kan inte samla sig inför förelagt arbete utan sysslar med ovidkommande saker eller sitter och hänger eller "drömmer". För några ögonblick kan de ägna sig åt uppgiften men låter sig strax fångas av ovidkommande händelser eller tankar. De ger i allmänhet snabbt upp även om arbetet är avpassat efter deras begåvningsnivå.

Beteende B:

De har en utpräglad förmåga att fördjupa sig i en uppgift och arbeta koncentrerat. De låter sig aldrig distraheras och ger inte heller upp arbetet med en uppgift, som passar deras begåvningsnivå.

Det vanligaste är att barn befinner sig mellan dessa ytterligheter.

Skolleda

Beteende A:

De ger intryck av att känna stark olust inför inlärningsuppgiften och lärostoffet, och de syns uppleva en allmän vantrivsel och skolleda. De är ointresserade och mycket svåra att engagera i skolans vanliga arbete.

Beteende B:

De är starkt skolmotiverade och trivs i skolmiljön.

De flesta elever känner varken någon starkare skolleda eller har en utpräglad skolmotivation.

Spänning

Beteende A:

De utmärks av att de i relation till sina förutsättningar har alltför stora krav på sig själva. De spänner sina krafter till det yttersta för att lyckas med sina uppgifter. De kan kallas "överambitiösa".

Beteende B:

De utnyttjar på ett naturligt sätt sina intellektuella och personlighetsmässiga resurser. Deras skolprestationer genomförs därför utan någon anspänning.

De flesta barn befinner sig mellan dessa ytterligheter.

Frågor, som ingår i faktorerna Allmän skoltrivsel respektive Psykosomatisk reaktion.

Pojkar åk 3, 1965

Allmän skoltrivsel

<u>Item nr</u>	<u>Formulering</u>	<u>Faktorladdning</u>
15	Har Du roligt på rasterna?	.68
32	Hur många av Dina kamrater trivs Du med i klassen?	.68
23	Får Du vara med och leka med dem som Du helst vill leka med på rasterna?	.66
20	Tycker Du att det är bråkigt i klassrummet när ni arbetar?	.62
7	Trivs Du med Dina kamrater i klassen?	.60
5	Tycker Du att kamraterna bråkar mycket på rasterna?	.53
4	Tycker Du att det är roligt i skolan?	.48
10	Händer det att andra barn bråkar med Dig till och från skolan?	.48
31	Brukar Du fråga fröken om saker Du undrar över?	.41
26	Händer det att Du är rädd för någon på rasterna?	.40
36	Vågar Du fråga Din fröken om saker Du undrar över?	.40
34	Får Du vara ifred på rasterna?	.39

Psykosomatisk reaktion

<u>Item nr</u>	<u>Formulering</u>	<u>Faktorladdning</u>
13	Händer det att Du har ont i magen på morgonen innan Du går till skolan?	.77
3	Händer det att Du har ont i huvudet på morgonen innan Du går till skolan?	.70
28	Händer det att Du mår illa på morgonen innan Du går till skolan?	.66
6	Hur mycket läxor tycker Du att Ni har?	.59
35	Har Du svårt att hinna med att göra allt vad fröken säger?	.53
22	Bli Du nervös och orolig, när Du ska läsa högt för klassen?	.48
8	Tycker Du att det är roligt att få gå fram till svarta tavlan för att rita, räkna eller skriva något?	.48
9	Tycker Du det är för jobbigt i skolan?	.46
33	Är Du trött när Du kommer hem från skolan?	.42

Frågor, som ingår i faktorerna Allmän skoltrivsel respektive Psykosomatisk reaktion.

Flickor, åk 3, 1965

Allmän skoltrivsel

<u>Item nr</u>	<u>Formulering</u>	<u>Faktorladdning</u>
32	Hur många av Dina kamrater trivs Du med i klassen?	.72
9	Tycker Du att det är jobbigt i skolan?	.67
4	Tycker Du att det är roligt i skolan?	.63
15	Har Du roligt på rasterna?	.61
7	Trivs Du med Dina kamrater i klassen?	.61
18	Hur vill Du helst leka på rasterna?	.43
26	Händer det att Du är rädd för någon på rasterna?	.43
23	Får Du vara med och leka med dem som Du helst vill leka med på rasterna?	.40
8	Tycker Du att det är roligt att få gå fram till svarta tavlan för att rita, räkna eller skriva något?	.40
36	Vågar Du fråga Din fröken över saker Du undrar över?	.36

Psykosomatisk reaktion

<u>Item nr</u>	<u>Formulering</u>	<u>Faktorladdning</u>
28	Händer det att Du mår illa på morgonen innan Du går till skolan?	.84
13	Händer det att Du har ont i magen på morgonen innan Du går till skolan?	.75
6	Hur mycket läxor tycker Du att Ni har?	.68
3	Händer det att Du har ont i huvudet på morgonen innan Du går till skolan?	.62
5	Tycker Du att kamraterna bråkar mycket på rasterna?	.54
34	Får Du vara ifred på rasterna?	.59
20	Tycker Du att det är bråkigt i klassrummet när Du arbetar?	.52
33	Är Du trött när Du kommer hem från skolan?	.37

Normenkät åk 8, 1970

1. Gun är inne på ett varuhus och vandrar mellan diskarna. Hon har inga pengar men är väldigt gottsugen. Det ligger en hel disk med gott alldeles oskyddat och hon är frestad att ta en påse och snatta.
2. Anita har själv aldrig provat hasch. En dag träffar hon några kamrater på stan som berättar att dom skaffat hasch. Dom frågar om hon vill pröva men hon är tveksam.
3. På vägen till skolan träffar Monika några kamrater som är lediga och som vill att dom allihop ska hitta på något kul. Monika är verkligen frestad att strunta i skolan och skolka.
4. Birgitta ska vara inne en viss tid på vardagskvällarna. En kväll träffar hon några kamrater på stan som planerar en tripp ut på landet, men dom ska inte komma hem förrän mycket sent. Birgitta är frestad att åka med, men hon tvekar om hon ska stanna ute så sent utan lov.
5. Dom ska ha en skrivning men Gunilla har inte hunnit läsa. Det är viktigt för Gunilla att hon klarar sig bra. Hon har en lapp med anteckningar med sig. Hon tvekar om hon ska ta upp lappen och fuska.
6. Agneta har en god vän i klassen som använder knark. Agneta är orolig för henne och anser att hon borde få hjälp att bryta sitt missbruk, men kamraten vill inte söka hjälp. Agneta tvekar om hon ska tala med skolläkaren/skolsköterskan om sin kamrat.
7. Inger träffar några kamrater en kväll och dom har mängder av öl och vin. Hon har aldrig varit berusad men de andra dricker stora mängder. Hon känner sig litet yr och är rädd att hon ska dricka så mycket att hon blir berusad.
8. Kristinas kamrater brukar driva på stan varje kväll. Dom brukar stå i ett gathörn (vid kiosken) och prata eller sitta på ett kondis. Kristina brukar vara med ibland men det har blivit allt oftare. Hon vill inte svika gänget, men tvekar inför att "driva på stan" varje kväll.
9. Lenas föräldrar har förbjudit henne att gå på föräldrafria skivor. Hon är bjuden på en och vill absolut gå. Alla hennes kamrater ska gå men hon är tveksam om hon ska strunta i föräldrarnas förbud.

Faktorns namn	HÖGT POSITIVT värde innebär för	
	Pojkar	Flickor
1. Modersrelationer	<u>dålig</u> modersrelation	<u>bra</u> modersrelation
2. Psykosomatiska reaktioner (eller symtom)	har <u>många</u> symtom	har <u>få</u> symtom
3. Upplevd arbetsbelastning	mycket arbetssamt, trött, mindre kurser	mycket arbetssamt, trött, mindre kurser
4. Skolsatsning och ängslan i skolsituationen	satsar lite på skolarbetet, sällan ängslig för skolresultat	satser lite på skolarbetet, sällan ängslig för skolresultat
5. Fadersrelationer	bra fadersrelation	bra fadersrelation

Frekvensfördelningar för föräldrarnas svar på frågan: "Brukar eleven visa ängslan och oro utöver det vanliga?" för samtliga grupper i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	Ja		Nej		Bortfall	
		n	%	n	%	n	%
P o j k a r	Tot	23	5%	316	66%	137	29%
	Ti	5	5%	61	56%	43	39%
	Ti St	3	8%	24	61%	12	31%
	Ti I	2	3%	37	53%	31	44%
F l i c k o r	Tot	24	5%	333	68%	133	27%
	Ti	8	6%	93	71%	30	23%
	Ti St	2	5%	30	70%	11	25%
	Ti I	6	7%	63	72%	19	21%

Frekvensfördelningar och signifikanstestningar för
föräldrarnas svar på frågan "Hur tycker Ni att
eleven trivs i skolan?" för samtliga grupper i åk
3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	Utmärkt		Bra		Varken - eller		Inte riktigt så bra		Inte alls		Bortfall	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
P o j k a r	Tot	119	25%	241	51%	72	15%	12	2%	-	-	32	7%
	Ti	16	15%	58	53%	20	18%	6	6%	-	-	9	8%
	Ti St	7	18%	21	54%	6	15%	3	8%	-	-	2	5%
	Ti I	9	13%	37	53%	14	20%	3	4%	-	-	7	10%
F l i c k o r	Tot	141	29%	261	53%	42	9%	6	1%	1	0%	39	8%
	Ti	33	25%	75	57%	14	11%	2	2%	1	1%	6	4%
	Ti St	9	21%	26	60%	6	14%	0	0%	0	0%	2	5%
	Ti I	24	27%	49	56%	8	9%	2	2%	1	1%	4	5%

Sign. testade grupper	Pojkar chi ² -värde	Flickor chi ² -värde
Ti - Tot	7,42(0,10 > p > 0,05)	2,20
Ti St - Tot	4,05	2,99
Ti I - Tot	5,59(0,20 > p > 0,10)	2,47
Ti St - Ti I	1,18	2,68

Medelvärden, standardavvikelser och signifi-
kanstestningar för faktorn Allmän skoltrivsel
enligt elevenkäten för samtliga grupper i åk 3,
1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m	s	n
P o j k a r	Tot	20,32	3,50	449
	Ti	19,86	3,29	101
	Ti St	19,62	3,10	37
	Ti I	20,00	3,41	64
F l i c k o r	Tot	14,89	2,91	462
	Ti	14,98	2,94	121
	Ti St	15,07	2,84	40
	Ti I	14,94	3,00	81

Sign. testade grupper	Pojkar z-värden	Flickor z-värden
Ti - Tot	-1,50(0,20>p>0,10)	0,40
Ti St - Tot	-1,27	0,41
Ti I - Tot	-0,79	0,17
Ti St - Ti I	-0,57	0,23

1) Ju högre värde desto större skoltrivsel.

Medelvärden¹⁾, standardavvikelser¹⁾ och signifikans-
testningar i prov på verbal respektive induktiv förmåga
(DBA) för samtliga grupper i åk 3, 1965, uppdelade på
kön

Kön	Grupp	Verbal förmåga			Induktiv förmåga		
		m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	10,48	3,36	460	10,34	3,28	459
	Ti	8,98	3,05	106	9,29	3,12	105
	Ti St	9,13	3,04	38	8,79	3,18	38
	Ti I	8,90	3,08	68	9,57	3,08	67
F l i c k o r	Tot	10,53	3,48	480	10,14	3,25	479
	Ti	9,07	3,40	128	9,42	3,66	129
	Ti St	8,93	3,44	41	9,29	3,03	42
	Ti I	9,14	3,39	87	9,48	3,94	87

Kön	Sign. testade grupper	Verbal förmåga z-värde	Induktiv förmåga z-värde
P o j k a r	Ti - Tot	- 5,23 ^{xxx}	- 3,73 ^{xxx}
	Ti St - Tot	- 2,83 ^{xx}	- 3,04 ^{xx}
	Ti I - Tot	- 4,20 ^{xxx}	- 2,08 ^x
	Ti St - Ti I	- 0,37	- 1,21
F l i c k o r	Ti - Tot	- 5,54 ^{xxx}	- 2,94 ^{xx}
	Ti St - Tot	- 3,08 ^{xx}	- 1,77 (0,10 > p > 0,05)
	Ti I - Tot	- 4,11 ^{xxx}	- 2,09 ^x
	Ti St - I	- 0,32	- 0,30

1) Uttryckta i summerade stanine-poäng.

Medelvärden ¹⁾, standardavvikelser ¹⁾ och signifikans-
testningar i prov på spatial förmåga (DBA) för samtliga
grupper i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	Spatial förmåga			Sign. testade grupper	Spatial förmåga z-värde
		m	s	n		
P o j k a r	Tot	10,21	3,35	459	Ti - Tot	-1,84(0,10>p>0,05)
	Ti	9,68	2,92	105	Ti St - Tot	-0,54
	Ti St	9,47	2,88	38	Ti I - Tot	-1,11
	Ti I	9,79	2,96	67	Ti St - Ti I	-1,42(0,20>p>0,10)
F l i c k o r	Tot	10,19	3,22	478	Ti - Tot	-1,81(0,10>p>0,05)
	Ti	9,75	3,17	129	Ti St - Tot	-1,04
	Ti St	9,33	3,13	42	Ti I - Tot	-0,77
	Ti I	9,95	3,19	87	Ti St - Ti I	-1,81(0,10>p>0,05)

1) Uttryckta i summerade stanine-poäng.

Medelvärden ¹⁾, standardavvikelser ¹⁾ och signifikans-
testningar i standardprov i svenska och matematik för
samtliga grupper i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	Svenska			Matematik		
		m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	44,05	12,77	460	29,82	9,36	460
	Ti	39,07	11,83	107	26,98	8,09	107
	Ti St	40,18	11,59	39	27,49	7,66	39
	Ti I	38,44	12,01	68	26,69	8,36	68
F l i c k o r	Tot	47,81	12,13	477	29,14	8,35	477
	Ti	43,19	11,94	130	26,18	8,93	130
	Ti St	42,43	10,66	42	25,50	7,74	42
	Ti I	43,56	12,55	88	26,50	9,47	88

Kön	Sign. testade grupper	Svenska z-värden	Matematik z-värden
P o j k a r	Ti - Tot	-4,60 ^{xxx}	-3,58 ^{xxx}
	Ti St - Tot	-1,98 ^x	-1,62 (0,20 > p > 0,10)
	Ti I - Tot	-3,92 ^{xxx}	-2,98 ^{xx}
	Ti St - Ti I	0,73	0,50
F l i c k o r	Ti - Tot	-5,09 ^{xxx}	-4,73 ^{xxx}
	Ti St - Tot	-3,01 ^{xx}	-2,96 ^{xx}
	Ti I - Tot	-3,64 ^{xxx}	-3,28 ^{xx}
	Ti St - Ti I	-0,53	-0,63

1) Uttryckta i råpoäng.

Frekvensfördelningar och signifikanstestningar i familjens utbildningsgrupp för samtliga grupper, pojkar i åk 3, 1965

Utb. gr	Tot n	%	Ti n	%	Ti St n	%	Ti I n	%
1	28	6	3	3	2	5	1	1
2	11	2	1	1	1	3	0	0
3	25	5	3	3	2	5	1	1
4	74	16	14	13	3	8	11	16
5	92	19	17	15	5	13	12	17
6	153	32	36	33	10	26	26	38
7	69	15	27	25	15	38	12	17
Bortfall	24	5	8	7	1	2	7	10

Sign, testade grupper	chi ² - värde
Ti - Tot	10,57 (0,20 > p > 0,10)
TiSt - Tot	15,16 ^x
Ti I - Tot	6,79
Ti St - Ti I	11,05 (0,10 > p > 0,05)

Frekvensfördelningar och signifikanstestningar i familjens utbildningsgrupp för samtliga grupper, flickor i åk 3, 1965

Utb. gr.	Tot		Ti		Ti St		Ti I	
	n	%	n	%	n	%	n	%
1	29	6	6	5	0	0	6	7
2	9	2	2	1	0	0	2	2
3	35	7	6	5	4	9	2	2
4	83	17	22	17	11	26	11	13
5	92	19	18	13	3	7	15	17
6	141	29	45	34	14	32	31	35
7	76	15	27	21	9	21	18	21
Bortfall	25	5	5	4	2	5	3	3

Sign. testade grupper	chi ² -värde
Ti Tot	5,53
Ti St - Tot	9,23 (0,20 > p > 0,10)
Ti I - Tot	6,03
Ti St - Ti I	12,21 (0,10 > p > 0,05)

Medelvärden standardavvikelser och signifikans-
testningar i variabeln familjens inkomst för samtliga
grupper i åk 3, 1965, uppdelade på kön

Kön	Grupp	Inkomst			Sign. testade grupper	z-värden
		m	s	n		
P o j k a r	Tot	5 05 ¹⁾	1 44	433	Ti - Tot	-2,66 ^x
	Ti	4,70	1,52	94	Ti St - Tot	-0,81
	Ti St	4,86	1,63	35	Ti I - Tot	-2,52 ^x
	Ti I	4,61	1,46	59	Ti St - Ti I	0,74
F l i c k o r	Tot	5,07	1,45	441	Ti - Tot	-2,09 ^x
	Ti	4,83	1,48	117	Ti St - Tot	-1,49(0,20 > p > 0,10)
	Ti St	4,73	1,15	37	Ti I - Tot	-1,29(0,20 > p > 0,10)
	Ti I	4,88	1,61	80	Ti St - Ti I	-0,57

1) m = 4 motsvarar inkomst 15-20 000 kr/år
 m = 5 " " 20-30 000 kr/år

Medelvärden, standardavvikelser och signifikans-
testningar av resultat på WIT, S:a stanine samt
deltesten Analogier och Motsatser för samtliga
grupper i åk 8, 1970 uppdelade på kön

Kön	Grupp	S:a			Analogier (Induktiv förmåga)			Motsatser (Verbal förståelse)		
		m	s	n	m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	4,31	1,96	575	4,52	1,86	575	4,58	1,98	575
	Ti St	3,86	1,71	36	4,03	1,58	36	4,22	1,85	36
	Ti I	4,04	1,72	53	4,09	1,44	53	4,25	1,90	53
F l i c k o r	Tot	4,80	1,87	570	4,71	1,73	570	5,07	1,84	570
	Ti St	4,20	1,75	44	4,23	1,65	44	4,50	1,93	44
	Ti I	4,56	1,91	66	4,61	1,58	66	4,73	1,72	66

Kön	Sign. testade grupper	WIT S:a z-värde	Analogier z-värde	Motsatser z-värde
P o j k a r	Ti St - Tot	-1,42(0,20>p>0,10)	-1,63(0,20>p>0,10)	-1,13
	Ti I - Tot	-1,05	-1,76(0,10>p>0,05)	-1,27
	Ti St - Ti I	-0,48	-0,18	-0,07
F l i c k o r	Ti St - Tot	-2,21 ^x	-1,91(0,10>p>0,05)	-2,14 ^x
	Ti I - Tot	-1,11	-0,50	-1,60(0,20>p>0,10)
	Ti St - Ti I	-1,01	-1,19	-0,63

Medelvärden, standardavvikelser och signifikanstestningar av svaren på elevenkätfrågorna A: "Har Du någon bästa vän/vänner?" B: "Känner Du Dig populär bland kamraterna?" och C: "Är det viktigt för Dig att vara populär bland kamrater?" för samtliga grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön.

Kön	Grupp	A 1)			B 2)			C 3)		
		m	s	n	m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	1,32	0,66	537	2,98	0,64	540	3,09	1,01	540
	Ti St	1,47	0,71	34	2,97	0,63	34	3,24	0,94	33
	Ti I	1,21	0,54	48	3,10	0,54	50	3,32	1,02	50
F l i c k o r	Tot	1,14	0,45	546	2,96	0,64	546	2,94	0,98	547
	Ti St	1,19	0,59	43	3,00	0,69	43	3,05	1,09	43
	Ti I	1,11	0,31	66	3,05	0,62	66	3,00	0,82	66

Kön	Sign. testade grupper	A z-värde	B z-värde	C z-värde
P o j k a r	Ti St - Tot	1,37(0,20 > p > 0,10)	-0,09	0,88
	Ti I - Tot	-1,21	1,39(0,20 > p > 0,10)	1,69(0,10 > p > 0,05)
	Ti St - Ti I	1,77(0,10 > p > 0,05)	-0,97	-0,36
F l i c k o r	Ti St - Tot	0,76	0,43	0,77
	Ti I - Tot	-0,58	1,22	0,55
	Ti St - Ti I	0,81	-0,38	0,21

- 1) Fråga A: siffran 1 = svarsalternativ: För det mesta
 " 2 = " : Ibland
 " 3 = " : Sällan
- 2) Fråga B: " 2 = " : Ganska mycket
 " 3 = " : Som de flesta
 " 4 = " : Inte särskilt
- 3) Fråga C: " 1 = " : Mycket viktigt
 " 2 = " : Ganska viktigt
 " 3 = " : Ibland viktigt, ibland inte
 " 4 = " : Inte så viktigt

Medelvärden, standardavvikelser och signifikanstestningar för svaren på elevenkätfrågorna A: "Känner Du Dig annorlunda än Dina jämnåriga?" och B: "Har det hänt att Du har varit med om att göra saker, som Du egentligen inte ville bara för att få vara med vissa kamrater?" för samtliga grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	A 1)			B 2)		
		m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	1,88	0,32	539	4,18	0,83	538
	Ti St	1,94	0,24	34	3,94	1,01	34
	Ti I	1,92	0,27	50	4,06	0,82	50
F l i c k o r	Tot	1,80	0,40	541	4,43	0,76	546
	Ti St	1,86	0,35	43	4,60	0,58	43
	Ti I	1,86	0,35	66	4,33	0,83	66

Kön	Sign. testade grupper	A	B
		z-värde	z-värde
P o j k a r	Ti St - Tot	1,13	-1,74(0,10 > p > 0,05)
	Ti I - Tot	0,93	-1,07
	Ti St - Ti I	0,35	-0,57
F l i c k o r	Ti St - Tot	1,02	1,1533(0,20 > p > 0,10)
	Ti I - Tot	1,30(0,20 > p > 0,10)	-1,14
	Ti St - Ti I	0,00	1,98 ^x

1) Fråga A: Siffran 1 motsvarar svarsalternativ: Ja

" 2 " " " :: Nej

2) Fråga B: " 3 " " : Ibland

" 4 " " : Någon enstaka gång

" 5 " " : Nästan aldrig

Medelvärden, standardavvikelser och signifikanstestningar
i faktorerna "Sexuell erfarenhet och social säkerhet" samt
"Negativa kamratrelationer" för samtliga grupper, flickor,
i åk 8, 1970

Variabel	Grupp	m s n			Sign. testade grupper	z-värden
		m	s	n		
"Sex erf. o. Soc. säk."	Tot	-4,95	2,24	513	Ti St - Tot	-2,23 ^x
	Ti St	-5,69	2,01	42	Ti I - Tot	-0,04
	Ti I	-4,94	2,60	62	Ti St - Ti I	1,64 (0,10 > p > 0,05)
"Neg. kamrat-rel."	Tot	14,50	3,87	519	Ti St - Tot	1,45 (0,20 > p > 0,10)
	Ti St	15,33	3,38	42	Ti I - Tot	0,11
	Ti I	14,55	3,73	62	Ti St-Ti I	1,10

Medelvärden, standardavvikelser och signifikanstestningar av svaren på elevenkätfrågan "Om Dina föräldrar vill att Du skall göra en sak medan Dina kamrater föreslår något helt annat - hur brukar det i allmänhet gå då?" för samtliga grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värde
P o j k a r	Tot	2,88	0,84	525	Ti St - Tot	0,42
	Ti St	2,94	1,05	32	Ti I - Tot	0,69
	Ti I	2,96	0,71	48	Ti St - Ti I	-0,09
F l i c k o r	Tot	2,89	0,71	540	Ti St - Tot	-2,12 ^x
	Ti St	2,67	0,87	43	Ti I - Tot	-0,48
	Ti I	2,85	0,62	65	Ti St - Ti I	-1,16

1) Siffran 1 = Svartalernativ: Jag gör säkert som föräldrarna vill

" 2 = " : Jag gör nog som föräldrarna vill

" 3 = " : Jag vet inte hur jag gör

" 4 = " : Jag följer nog med kamraterna

Medelvärden, standardavvikelser och signifikanstestningar för svaren på elevenkätfrågan "Brukar Du vara nervös och orolig för att redovisa arbetsuppgifter inför klassen?" för samtliga grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värde
P o j k a r	Tot	3,35	1,18	542	St - Tot	-1,48 (0,20 > p > 0,10)
	Ti St	3,06	1,25	34	Ti I - Tot	-2,20 ^x
	Ti I	3,00	1,03	50	Ti St - Ti I	0,23
F l i c k o r	Tot	2,67	1,25	546	Ti St - Tot	-1,26
	Ti St	2,44	1,22	43	Ti I - Tot	-2,42 ^x
	Ti I	2,32	0,99	66	Ti St - Ti I	0,53

1) Siffran 2 motsvarar svarsalternativ: Ganska ofta

" 3 " " : Någon gång

" 4 " " : Sällan

Medelvärden, standardavvikelser och signifikanstestningar av svaren på elevenkätfrågorna A: "Har Du trivts med att gå i skolan?" och B: "Har Du trivts bättre i åk 9 än tidigare år?" för samtliga grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	A. "Trivts .. gå i skolan?" ¹⁾			B. "Trivts bättre i åk 9.?" ²⁾		
		m	s	n	m	s	n
P o j k a r	Tot	2,62	0,93	547	2,76	1,12	543
	Ti St	2,41	0,82	34	2,59	1,13	34
	Ti I	2,62	0,92	50	2,67	1,07	49
F l i c k o r	Tot	2,32	0,91	543	2,71	1,14	544
	Ti St	2,44	0,98	43	2,63	0,98	43
	Ti I	2,53	1,01	66	3,00	1,12	66

Kön	Sign. testade grupper	A. "Trivts .. gå i skolan?" z-värde	B. "Trivts bättre i åk 9.?" z-värde
P o j k a r	Ti St - Tot	-1,36(0,20>p>0,10)	-0,91
	Ti I - Tot	0,00	-0,59
	Ti St - Ti I	-1,08	-0,32
F l i c k o r	Ti St - Tot	0,90	-0,48
	Ti I - Tot	2,00 ^x	2,20 ^x
	Ti St - Ti I	-0,46	-1,80(0,10>p>0,05)

- 1) Fråga A: Siffran 1 = svarsalternativ: Nästan alltid
 " 2 = " : För det mesta
 " 3 = " : Ibland
 " 4 = " : Sällan
- 2) Fråga B: " 1 = " : Ja mycket bättre
 " 2 = " : Ja litet bättre
 " 3 = " : Lika bra
 " 4 = " : Nej litet sämre
 " 5 = " : Nej mycket sämre

Frekvensfördelningar i faktiskt linjeval för samtliga
grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	g	h	t	m	s	pr	tp	ha	ht	
P O J K A R	Tot	n	222	100	143	9	6	11	81	21	3
		%	37	17	24	1	1	2	14	3	1
	TiSt	n	7	13	7	2	0	0	5	1	0
		%	20	37	20	6	0	0	14	3	0
	Ti I	n	8	14	21	1	1	3	4	1	1
		%	15	26	39	2	2	5	7	2	2
F L	Tot	n	267	144	2	11	75	2	0	21	56
		%	46	25	0	2	13	0	0	4	10
I C K	TiSt	n	14	12	0	4	2	0	0	4	7
		%	32	28	0	9	5	0	0	9	16
O R	Ti I	n	29	14	0	1	14	0	0	1	7
		%	44	21	0	2	21	0	0	2	10

g = gymnasieförberedande

h = humanistisk

t = teknisk

m = merkantil

s = socialekonomisk

pr = allmän praktisk

tp = teknisk - praktisk

ha = handels

ht = hushållsteknisk

Medelvärden, standardavvikelser och signifikanstestningar av svaren på frågan "Hur lång tid kan Du tänka Dig att studera efter grundskolan för att få ett yrke Du trivs med?" ur studie- och yrkesvalsenkät för samtliga grupper i åk 9, 1971, uppdelade på kön

Kön	Grupp	m ¹⁾	s	n	Sign. testade grupper	z-värde
P o j k a r	Tot	3,47	0,96	543	Ti St - Tot	0,31
	Ti St	3,52	0,83	33	Ti I - Tot	-1,16
	Ti I	3,32	0,74	50	Ti St - Ti I	1,11
F l i c k o r	Tot	3,35	1,04	543	Ti St - Tot	-2,17 ^x
	Ti St	3,02	0,96	43	Ti I - Tot	-2,00 ^x
	Ti I	3,11	1,04	66	Ti St - Ti I	-0,46

- 1) Siffran 2 = svarsalternativet : Studera 1 år
 " 3 = " : Studera 2-3 år
 " 4 = " : Studera 4-5 år
 " 5 = " : Studera 6 år eller mer